

Regeringens proposition

1981/82:155

om stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet;

beslutad den 8 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

KARL BOO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ett stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet inrättas. Med kvinnoorganisation avses sådan organisation som i första hand arbetar för att förbättra kvinnans ställning i samhället och aktivt arbetar för jämställdhet mellan kvinnor och män.

Det ekonomiska stödet föreslås utgå med 125 000 kronor som grundbidrag för organisationer med mer än 3 000 medlemmar. Dessutom föreslås ett rörligt bidrag med 5 kronor per medlem. Den rörliga delen av bidraget föreslås inte utgå för fler än 60 000 medlemmar. Som medlem räknas den som under året fyller 15 år.

Halvt grundbidrag föreslås utgå till organisationer med fler än 1 500 men färre än 3 000 medlemmar.

KOMMUNDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-08

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Boo

Proposition om stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet

1 Inledning

Frågan om ett kontinuerligt statligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationer har under senare år aktualiserats vid ett flertal tillfällen. Kvinnoorganisationer har bl. a. vid konferenser och vid uppvaktningar hos regeringen tagit upp frågan om statsbidrag. Redan i mitten av 1970-talet framfördes önskemål om statsbidrag av t. ex. Fredrika-Bremer-förbundet i den referensgrupp för folkrörelsefrågor som finns i kommundepartementet.

Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Moderata kvinnoförbundet och Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund har i en gemensam skrivelse den 23 maj 1979 till regeringen hemställt om statsbidrag till kvinnoorganisationerna. Fredrika-Bremer-förbundet och Husmodersförbundet hem och samhälle har framställt samma krav i en skrivelse den 26 juli 1979.

Som motiv för sådana bidrag har man från kvinnoorganisationernas sida hänvisat särskilt till organisationernas arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Man har även hänvisat till organisationernas allmänna insatser för kvinnor i samhällsarbete och samhällsdebatt.

Efter bemyndigande av regeringen tillkallade chefen för kommundepartementet den 4 december 1979 en särskild utredare¹ med uppdrag att utreda frågan om hur ett statligt stöd till kvinnoorganisationerna kunde konstrueras. Utredaren avlämnade i oktober år 1980 betänkandet (SOU 1980:44) Bidrag till kvinnoorganisationer. En sammanfattning av utredningsmannens över-

¹) Riksdagsledamoten Gunnar Björk, Gävle

väganden och förslag bör tas till protokollet i detta ärende som bilaga 1. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet i ärendet som bilaga 2.

Jag har i detta ärende samrått med statsrådet Karin Andersson som ansvarig i regeringen för jämställdhetsfrågorna.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Kvinnoorganisationerna

Mot slutet av 1800-talet bildades de första kvinnoorganisationerna i Sverige. Bland dessa märks Föreningen för gift kvinnas äganderätt, som bildades 1873, och Fredrika-Bremer-förbundet, som bildades år 1884.

I början av 1900-talet bildades Kvinnliga Akademikers förening och Kooperativa Kvinnogillet (nuvarande Kooperativa gillesförbundet). Vid denna tid bildades också de första fackföreningarna för kvinnor, såsom Sveriges sjuksköterskors allmänna pensionärsförening, Kvinnors fackförbund, Sveriges folkskollärarinneförbund, Föreningen Kvinnor i statens tjänst och Svensk sjuksköterskeförening. Föreningen Frisinnade kvinnor (nuvarande Svenska kvinnors vänsterförbund), Sveriges Husmodersföreningars riksförbund (nuvarande Husmodersförbundet hem och samhälle) samt Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet bildades samtliga mellan åren 1900 och 1920. Yrkeskvinnors riksförbund bildades år 1931.

Riksdagens beslut år 1918 om rösträtt för kvinnor föregicks av en intensiv aktivitet bland kvinnoorganisationerna. Redan år 1903 hade Landsföreningen för kvinnors politiska rösträtt bildats. Föreningen blev en av stöttepelarna för kvinnors kamp för rösträtten. De första partipolitiska kvinnoorganisationerna på riksnivå bildades kort efter det att riksdagen hade beslutat om allmän rösträtt för kvinnor. Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund och Moderata kvinnoförbundet bildades båda år 1920. Svenska Landsbygdens kvinnoförbund (nuvarande Centerns kvinnoförbund) bildades år 1933 och Folkpartiets kvinnoförbund år 1935. De angivna årtalen avser bildandet av riksorganisationer. De första lokalföreningarna hade i allmänhet bildats tidigare.

Under främst 1970-talet har ytterligare kvinnoorganisationer tillkommit. Bland dessa märks både organisationer av rikskaraktär och organisationer med mer lokal anknytning. Bland organisationer av rikskaraktär kan nämnas Grupp 8 som bildades år 1970 och Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor som bildades år 1974. Arbetets kvinnor, Kvinnofronten, Kvinnor i Västerbotten och Kvinnohusgrupper är exempel på nya organisationer med mer lokal anknytning som har vuxit fram under 1970-talet.

Kvinnoorganisationerna har ett arbetssätt som är traditionellt inom svenskt organisationsliv. Verksamheten bedrivs vanligen i lokalföreningar och på läns- och riksplan. De lokala föreningarna har regelbundna sammankomster. Dessa kan antingen vända sig enbart till medlemmar eller vara öppna för allmänheten. En del av verksamheten bedrivs i form av studiecirklar.

På läns- och riksnivå är mötesverksamhet i allmänhet inte lika livlig som den på lokalplanet. Organisationer på dessa nivåer fungerar i stället ofta som en sammanhållande och informerande del av resp. organisations verksamhet. Ibland förekommer också seminarier och kurser som vänder sig till opinionsbildare i jämställdhetsfrågor. Lokalföreningarna kan ofta också få service i olika frågor från läns- och riksorganisationerna.

Kvinnoorganisationerna försöker att på många skilda sätt framföra sina krav och sin syn på olika samhällsfrågor. Detta sker genom massmedia, egna tidningar, demonstrationer o. d. De större kvinnoorganisationerna är dessutom ofta remissorgan för statliga utredningar.

TABELL 1: Antal medlemmar i kvinnoorganisationerna, antal läns- resp. lokalorganisationer.

ORGANISATION	Antal medlemmar	Läns-org.	Lokal-org.	Anm.
Centerns kvinnoförbund	74.798	30	1.763	
Moderata kvinnoförbundet	63.425	28	176	Avser antal kvinnliga medl. i moderata samlingspartiet. 17.000 erlägger medlemsavg. till kvinnoförb.
Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund	47.389	27	880	Inkl. 13.700 avgiftsbefriade pensionärer som varit medl. i 15 år
Husmodersförbundet hem och samhälle	30.000	23	500	
Folkpartiets kvinnoförbund	15.000	24	100	Icke betalande medlemmar
Kooperativa gillesförbundet	13.141	32	247	
Vita Bandet	5.605	19	160	
Fredrika-Bremerförbundet	6.854	8	63	
Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor	5.000	—	20	
Svenska kvinnors vänsterförbund	2.200	—	30	Varav 1.600 som betalade medlemsavgift

ORGANISATION	Antal medlemmar	Läns-org.	Lokal-org.	Anm.
Yrkeskvinnors riksförbund	1.777	—	19	
Area Sweden of Zonta International (Zonta)	1.366	—	32	
Sverigecunionen av Soroptimistinternational	1.064	18	41	
Internationella kvinnorförbundet för fred och frihet	1.000	—	18	
Grupp 8	800	—	60	
Amningshjälpen	755	24	—	
Sällskapet Nya Idun	480	—	1	
Kvinnliga Akademikers förening	400	—	3	
Kvinnohusgruppen i Sthlm	200	1	1	
Arbetets kvinnor	90	—	—	
Kvinnofronten i Sthlm	75	1	4	

Andelen medlemmar i kvinnoorganisationerna varierar högst avsevärt. Utredaren har åskådliggjort detta förhållande i en särskild tabell (tabell 1) till vilken jag här vill hänvisa. De flesta organisationerna definierar medlem som en person vilken har betalt stadgeavgift och förklarat sig villig att arbeta efter organisationens stadgar och för dess mål. Flertalet kvinnoorganisationer har endast kvinnliga medlemmar men några har också manliga medlemmar. Männen utgör dock en liten andel av medlemmarna.

De större organisationerna har i allmänhet lokalavdelningar inom de flesta län. De mindre organisationerna och sammanslutningarna finns däremot oftast bara på en eller ett par orter.

2.2 Nuvarande stöd till kvinnoorganisationerna

Samhällets stöd till folkrörelser och organisationsliv har utvecklats främst under de senaste årtiondena. Stödet har getts i olika former. Förutom rent ekonomiska bidrag till organisationernas direkta verksamhet utgår ofta lokalstöd, utbildningsstöd, bidrag till olika projekt etc. Dessutom försöker samhället även i övrigt att på olika sätt underlätta organisationernas verksamhet.

Flertalet organisationer, såsom idrott-, ungdoms- och nykterhetsorganisationer, får i dag ett kontinuerligt stöd från samhället. Stödet utgår ofta från såväl stat som landstingskommun och kommuner. Förutom ett kontinuerligt verksamhetsstöd kan organisationerna också få projektstöd för vissa särskilt angivna ändamål. En grupp organisationer som emellertid står vid sidan om

TABELL 2: Statsbidrag till kvinnoorganisationer (åren 1977-79, 1 000-tal kronor)

Bidrag Organisation	Internationell bistånds- verksam- het	Information			Valinfor- mation till in- vandrare	Abort- före- byggan- de åt- gärder	Bidrag till se- minarium - arbets- marknads- styrelsen	Verksamhetsbidrag från				Summa
		i sex- och sam- levnads- frågor	till invand- rarkvin- nor	i bl. a. nedrust- nings- frågor				invand- rarverket	skolöver- styrelsen	social- styrelsen	utbild- nings- departe- mentet	
Amningshjälpen										69		69
Centerns kvinnoförbund	205	108										313
Folkpartiets kvinnoförbund	67	65										132
Fredrika-Bremer- förbundet	278		45				85				100	508
Husmodersförbundet hem och samhälle	21	20	6									47
Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet	21			110								131
Kooperativa gillesförbundet	166											166
Moderata kvinnoförbundet	30											30
Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor		20			20			190				230
Svenska kvinnors vänsterförbund	18					110						128
Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund	3 400	450	14									3 864
Vita Bandet												798
Summa	4 206	663	65	110	20	110	85	190	798	69	100	6 416

ett kontinuerligt verksamhetsstöd från samhället är kvinnoorganisationerna.

Den statliga bidragsgivningen kan omfatta bidrag såväl till organisationernas verksamhet på riksplanet som till verksamhet på regional och lokal nivå. Bidragen från landstingskommuner och kommuner ges i de flesta fall till verksamheter på regional resp. lokal nivå.

Samhället har haft olika motiv för att stödja organisationerna. Organisationernas arbete med att engagera och utbilda sina egna medlemmar är en av grundvalarna för den demokratiska uppbyggnaden i Sverige. Organisationerna utgör vidare ett alternativ till en alltmer kommersialiserad omvärld, där de egna initiativen ofta får stå tillbaka. Organisationerna kan i många fall komplettera eller utgöra ett alternativ till samhällets insatser på olika områden.

En följd av det ökade samhällsstödet har blivit att organisationerna har kunnat bredda sin verksamhet och även fått möjlighet att engagera sig inom nya områden. En förutsättning för denna utveckling har varit och är att samhällets stöd inte innebär en styrning av organisationernas verksamhet utan att dessa får verka självständigt utifrån sina egna mål och värderingar. För organisationerna har samhällets ekonomiska stöd inneburit en säkrare grund för en långsiktig planering. Organisationerna har inte enbart behövt lita till medlemsavgifter och andra insatser av sina medlemmar.

Det stöd som hittills har utgått till kvinnoorganisationerna har i stor utsträckning enbart varit projektstöd. Exempel på detta är bidrag för internationellt biståndsarbete, bidrag för upplysning i sexual- och samlevnadsfrågor och bidrag för information till invandrarkvinnor.

Utredningen har sammanställt uppgifter om statsbidragen till kvinnoorganisationer under åren 1977-79 i en tabell (tabell 2), till vilken jag vill hänvisa. Sammanställningen visar att det totalt utgick nära 6,5 miljoner kronor till kvinnoorganisationerna. Härav utgör bidragen till internationell biståndsverksamhet ca 4,2 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 65 % av det totala stöd som utgick till kvinnoorganisationerna. Förutom dessa bidrag utgår från staten tidskriftsstöd till vissa kvinnoorganisationer för de tidningar och tidskrifter som de utger.

2.3 Stöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete

Gemensamt för kvinnoorganisationerna är deras insatser för att ändra på de förhållanden som kvinnor lever i. De försöker påverka inställningar och förändra människors attityder gentemot kvinnor och deras roller i samhället. För att detta arbete skall bli framgångsrikt fordras att de ständigt bevakar olika företeelser i samhället. Enligt min mening måste kvinnoorganisationerna tillförsäkras en sådan ekonomisk bas att de kan planera sin verksamhet och driva den utan att behöva förlita sig på tillfälliga ekonomiska bidragsmöjligheter.

Kvinnoorganisationerna har verkat pådrivande på många olika samhällsområden. Utredningen nämner bl. a. arvsfrågan, näringsfrihetsfrågan, likalönsprincipen, rätten till utbildning, kvinnlig rösträtt, behörighetslagen som gav kvinnor tillträde till sådana statliga tjänster som tidigare varit förbehållna männen, inrättande av Hemmets forskningsinstitut, hemsysterutbildning, utbildning av hemkonsulenter, Central giftinformation, barnkupper på SJ, särbeskattning, liberalare abortlagstiftning, allmän förskola, utbyggd föräldraförsäkring, förbud mot försäljning av vissa krigsleksaker, lagen om jämställdhet mellan män och kvinnor, jämställdhetsombudsmanen, utbyggnad av barnomsorgen.

Kvinnoorganisationerna driver i dag en mängd frågor. Bland dessa märks frågorna om kvinnors rättvisa representation på olika samhällsområden, kvinnors lika rätt till förvärvsarbete, styrd praktisk yrkesorientering i skolan, dvs. hälften av tiden skall eleverna praktisera mansdominerade yrken och hälften i kvinnodominerade yrken, ökad forskning om preventivmedel för kvinnor och män, tillgång till effektiv smärtlindring vid förlossning dygnet runt, ökade resurser för mammografiundersökningar, språkundervisning med samhällsinformation och grundutbildning för hemarbetande invandrar-kvinnor med låg utbildning, barnomsorg för invandrabarn under tiden modern bevisar svenskundervisning, aktioner mot kvinnomisshandel.

Många kvinnoorganisationer gör betydande insatser i utbildningen av kvinnor. De som inte har vana att arbeta i grupp erbjuds utbildning i sammanträdesteknik, argumentationsteknik och liknande. En sådan utbildning kan enligt min mening stimulera kvinnor att i ökad utsträckning engagera sig i samhällsutvecklingen och bli ledamöter i beslutande organ.

Erfarenheter visar att kvinnor som är aktiva i kvinnoorganisationer ofta även aktiverar sig i övrig föreningsverksamhet och i de politiska partierna. Kvinnoorganisationerna utgör härigenom en viktig rekryteringsbas för olika samhällsinsatser.

En annan åtgärd för att öka den kvinnliga representationen i beslutande organ är att inom ungdomsverksamheten fästa särskild uppmärksamhet vid flickornas vidareutveckling. Av undersökningar som har gjorts av statens ungdomsråd framgår klart det värde som ligger i att ungdomar knyts till föreningslivet så tidigt som möjligt. Undersökningarna visar att det är svårt att intressera äldre ungdomar och vuxna för föreningsliv, om de inte redan som yngre har deltagit i sådan verksamhet. Undersökningarna visar också att ungefär lika stort antal flickor som pojkar deltar i föreningslivet under tonåren. I vuxenorganisationernas beslutande organ är emellertid kvinnorna i minoritet.

I den debatt om ökad jämställdhet som fördes framför allt under 1960-talet, hävdade många att arbetet för jämställdhet borde ske genom organisationer som bestod av både kvinnor och män. Kvinnor och män skulle tillsammans driva jämställdhetsfrågorna, eftersom dessa frågor inte bara gällde kvinnans utan även mannens situation, både i hemmet och ute i

samhället. Debatten fick till följd att några kvinnoorganisationer beslutade att förändra sin organisationsstruktur. Bland annat beslöt Folkpartiets kvinnoförbund år 1964 att avskaffa medlemsavgiften till kvinnoförbundet och att skapa möjligheter för kvinnodistrikten att ombildas till s. k. kvinnoråd, bestående av både kvinnor och män. Kooperativa Kvinnogillet bytte år 1969 namn till Kooperativa gillesförbundet och inbjöd även män som medlemmar.

Andra ansåg dock att det var nödvändigt att arbeta i särskilda kvinnoorganisationer så länge det inte var möjligt för kvinnor och män att arbeta på samma villkor. De framhöll att kvinnor genom att arbeta inom en särskild kvinnoorganisation har större möjligheter att lära sig att framföra sina åsikter. Dessutom ansåg de att de "särskilda kvinnofrågorna" bäst borde kunna drivas av kvinnoorganisationerna.

Det finns ingen anledning att här ta upp denna frågeställning. Enligt min mening är det arbete som utförs av kvinnoorganisationerna av stor betydelse i vårt samhällsarbete. Genom att aktualisera problemen och ständigt påminna om deras existens, har organisationerna tålmodigt och genom ihärdigt arbete under lång tid förändrat medborgarnas syn på kvinnornas situation.

Kvinnorganisationernas arbete med jämställdhetsfrågorna är av utomordentligt stor betydelse för vårt samhälle. Varje reform, som har genomförts efter agitationsarbete från kvinnoorganisationernas sida, har varit betydelsefull på vägen mot jämställdhet.

I november 1979 antog regeringen direktiv för utredning om statsbidrag till kvinnoorganisationer. I direktiven betonades kvinnoorganisationernas betydande insatser när det gäller att ställa kvinnornas problem i centrum och att driva på arbetet för ökad jämställdhet. Med hänsyn härtill borde kvinnoorganisationerna inte stå utanför det reguljära statliga stödet till folkrörelser. Utredningen skulle främst syfta till att lösa de tekniska problemen i samband med ett statsbidrag till kvinnoorganisationerna. Bidraget borde få formen av ett kontinuerligt verksamhetsstöd för organisationernas centrala arbete.

Utredningens huvudförslag är att ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet skall utgå.

Nästan alla remissinstanser är positiva till förslaget. Man framhåller bl. a. att kvinnoorganisationerna varit pådrivande när det gäller kvinnornas ställning i samhället. Åtskilliga instanser framhåller också att det i dag är kvinnoorganisationerna som har de bästa förutsättningarna att driva frågan om jämställdhet. En del remissinstanser anser att det är ett rättvisekrav att kvinnoorganisationerna i likhet med andra organisationer erhåller statligt stöd för sin verksamhet. Ett fåtal remissinstanser är negativa eller tveksamma till utredningens förslag. De hänvisar bl. a. till att utredningens förslag innebär att vissa mindre kvinnoorganisationer inte kommer att få bidrag. Någon remissinstans anser att landets ekonomiska läge inte gör det möjligt att införa nya typer av bidrag.

För egen del vill jag gärna instämma i remissinstansernas åstikt att kvinnoorganisationerna har haft och har en avgörande och pådrivande betydelse när det gäller att ställa kvinnors problem i centrum och driva på arbetet för ökad jämställdhet. Ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationer skulle enligt min mening innebära att kvinnoorganisationer, som arbetar med att förbättra kvinnans ställning i samhället och med att åstadkomma jämställdhet mellan kvinnor och män får en ekonomisk grund som bas för sin verksamhet och stimuleras att vidareutveckla verksamheten.

Jag delar inte den uppfattning som några remissinstanser har framfört om att det svåra ekonomiska läge som landet befinner sig i inte medger ett sådant stöd. Speciellt i tider som de som vi står inför är det enligt min mening av stor betydelse att kvinnornas organisationer är starka och kan med kraft hävda kvinnornas rättigheter och intressen för att driva jämställdhetsarbetet framåt.

Någon remissinstans har också pekat på att förslaget innebär att vissa mindre organisationer inte kommer att få bidrag. Detta är riktigt. Det förslag som jag kommer att redovisa i det följande bygger på samma princip som stödet till ungdomsorganisationerna. Eftersom de ekonomiska resurserna är begränsade bör satsningarna ske där verksamheten är som bredast och mest omfattande. Slutligen har någon remissinstans avstyrkt förslaget under hänvisning till att statliga bidrag skulle göra organisationerna mindre självständiga. Detta är enligt min mening en missuppfattning. All statlig bidragsverksamhet bygger på att organisationerna är helt självständiga. Dessutom är det självfallet inget tvång att ta emot bidrag. De ekonomiska bidragens syfte är ju att samhället vill stimulera och underlätta organisationernas självständiga verksamhet.

I det följande återkommer jag till hur ett centralt stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet enligt min mening bör vara utformat.

2.3.1 Förutsättningar för statsbidrag

Utredningen har enligt sina direktiv haft att konstruera ett system för ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete. För att ett sådant stöd skall kunna fungera måste vissa krav specificeras. Vidare måste begreppet kvinnoorganisation preciseras. Utredningen har vid sin genomgång av de krav som bör ställas på en kvinnoorganisation för att statsbidrag skall kunna utgå valt att börja med begreppet medlem och medlemmarnas möjligheter att påverka organisationen. Enligt utredningens mening är dessa förhållanden avgörande om en organisation kan anses ha en demokratisk uppbyggnad.

För att statsbidrag skall kunna komma i fråga måste enligt förslaget medlemskap i organisationen grundas på att varje enskild person som delar organisationens grundvärderingar och mål och i övrigt accepterar organisa-

tionens stadgar skall kunna ansluta sig. Medlemsformer som innebär att en person måste rekommenderas som medlem genom andra medlemmar eller att det fordras ett speciellt yrke för att en person skall erhålla medlemskap kan alltså inte accepteras. Enligt förslaget skall endast person som under kalenderåret fyller 15 år och erlagt stadgeenlig medlemsavgift räknas som medlem.

Varje medlem skall dessutom ha stadgeenliga möjligheter att påverka organisationernas verksamhet, inriktning, uppbyggnad etc. vid exempelvis möten på lokalnivå och genom valda ombud på distrikts- och riksnivå.

Verksamhetsstödet skall, som tidigare har angivits, utgå till kvinnoorganisationernas centrala arbete. Enligt utredningen avses med centralt arbete organisationernas arbete på riksnivå. Statsbidraget skall således inte gå till arbete på distriktsnivå eller lokal nivå. Detta medför att vissa krav måste ställas på antal medlemmar och organisationsuppbyggnad, om man skall kunna tala om att en organisation arbetar på olika nivåer, riks-, distrikts- och lokalnivå.

En organisation bör enligt utredningen ha verksamhet genom föreningar och klubbar etc. i minst hälften av landets landstingsområden för att organisationen skall komma i fråga för statsbidrag. Härutöver bör också krävas att organisationen har ett viss minimiantal betalande medlemmar. Utredningen föreslår att en organisation bör ha minst 3 000 medlemmar för helt utbyggt statsbidrag. För att underlätta för kvinnoorganisationer som exempelvis befinner sig i ett uppbyggnadsskede skulle en viss del av statsbidraget kunna utgå till organisationer som har minst 1 500 medlemmar och som i övrigt fyller kraven på geografisk utbredning etc.

De framförda kraven räcker emellertid enligt utredningens mening inte för att klara ut vilka organisationer som kan komma i fråga för ett eventuellt statsbidrag. Begreppet kvinnoorganisation måste också ges en mer precis innebörd. Härvid fordras att man tar ställning till om exempelvis ungdoms-, idrotts-, nykterhets- och fackliga organisationer eller invandrарorganisationer i allmänhet skall räknas till gruppen kvinnoorganisationer om majoriteten av medlemmarna är kvinnor. Enligt utredningens uppfattning bör de inte det. Skälen härtill är främst att angivna organisationer inte i första hand arbetar för kvinnans ställning i samhället utan har andra huvudmål för sin verksamhet. Härutöver får åtminstone vissa av de angivna organisationerna redan i dag reguljärt stöd i olika former från samhällets sida.

Utredningen har sammanfattningsvis ansett att följande definition av en kvinnoorganisation bör gälla för att organisationen skall kunna komma i fråga för ett kontinuerligt verksamhetsstöd till sitt centrala arbete:

Organisationen skall enligt utredningens förslag som främsta mål ha att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män. Organisationen skall till sin övervägande del bestå av kvinnor även om män kan vara medlemmar. Organisationen skall vara uppbyggd på individuellt medlemskap, där varje person

som delar organisationens mål och stadgar, genom enskilt initiativ kan bli medlem. Medlemmen skall kunna påverka organisationens inriktning, verksamhet och uppbyggnad. Organisationen skall ha viss spridning i landet och omfatta ett visst antal betalande medlemmar.

Ett drygt 30-tal remissinstanser har berört vilka förutsättningar som skall gälla för att statsbidrag skall utgå. Remissinstanserna är i allmänhet positiva till de krav utredningen har ställt upp.

Några instanser som i huvudsak stödjer de uppställda kraven har dock anmält viss tveksamhet i någon del. Sålunda delar jämställdhetsombudsmannen utredningens uppfattning beträffande flertalet av de villkor som föreslagits som förutsättning för att en organisation skall kunna komma i fråga för bidrag. Jämställdhetsombudsmannen anser emellertid att det kan diskuteras vilket antal medlemmar en organisation skall ha för att vara berättigad till helt respektive halvt grundbidrag. Måttan förefaller enligt ombudsmannen vara mindre lyckligt valda med hänsyn till att stödet kommer att gynna kvinnoorganisationer som redan är väl tillgodosedda med bidrag, medan små organisationer blir helt utan stöd. Centerns ungdomsförbund menar att det är riktigt att krav ställs på viss storlek och geografisk spridning. Med tanke på den stora målgrupp som finns för kvinnoorganisationer – alla kvinnor över 15 år – kan enligt förbundet ifrågasättas om inte kravet på antal medlemmar bör sättas högre än 3 000. Förbundet Vi unga, som delar utredningens uppställda krav för bidrag, framhåller att det kan bli problem med att avgöra vilket av en organisations mål som är det främsta och hur man skall kunna definiera "att arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män". Medborgarskolan tillstyrker i huvudsak utredningens förslag till bidragskriterier men vill ifrågasätta om inte den nedre gränsen 3 000 medlemmar för erhållande av statsbidrag borde höjas. Sveriges frikyrkogård delar i huvudsak de krav som har angetts för statsbidrag. Frikyrkorådet anser emellertid att utredningen har gjort en alltför snäv avgränsning genom kravet att "organisationen skall som främsta mål ha att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män".

Några remissinstanser är tveksamma eller negativa till de uppställda kraven för bidrag. Statens kulturråd anser att ett schablonbidrag baserat på antal direktanslutna medlemmar i sig innebär att en organisation bör sträva efter så stort antal medlemmar som möjligt. Statens invandrarverk pekar på invandrarorganisationernas svårigheter att uppfylla krav på medlemstal och geografisk spridning. Verket anser att särskild hänsyn bör tas till att invandrarorganisationernas rekryteringsunderlag är begränsat och till att många invandrargrupper av kulturella skäl valt eller av arbetsmarknadsskäl tvingats att bo koncentrerat till ett fåtal landstingskommuner. Svenska kommunförbundet är tveksam till den föreslagna konstruktionen av bidraget. De uppställda kraven ger enligt förbundet tolkningsproblem t. ex. vad avser politiska kvinnoorganisationer. En ny åldersgräns för bidrag kan också

enligt förbundet innebära vissa gränsdragningsproblem mot ungdomsorganisationer med stor andel flickor, där åldersgränsen är 7–25 år. Motorförarnas helnykterhetsförbund är tveksamt till de kriterier som utredningen uppställer när det gäller stödet. Det kan inte vara rimligt anser förbundet att endast organisationer, vars främsta mål är att verka för förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män skulle komma i åtnjutande av bidragen. En sådan hård begränsning framstår som stötande. Folkpartiets kvinnoförbund anser att det i och för sig inte är orimligt att lägga medlemsantalet till grund för ekonomiska bidrag. Men ett bidragssystem måste enligt förbundet också anpassas till de enskilda organisationernas demokratiskt fattade beslut och organisationernas uppbyggnad.

Det är enligt min mening riktigt att utgå från medlemsbegreppet och medlemmarnas möjligheter att påverka organisationen vid bedömningen om ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete skall utgå. Härigenom tar man fasta på den grundprincip som allmänt gäller för den statliga bidragsgivningen till organisationer, nämligen att organisationerna skall vara uppbyggda efter gängse demokratiska principer. Min uppfattning är att varje enskild person som delar en organisations grundvärderingar, mål och stadgar skall kunna ansluta sig till organisationen. Varje medlem skall även enligt min mening ha stadgeenliga möjligheter att påverka organisationens verksamhet, inriktning, uppbyggnad etc. Jag delar sålunda utredningens uppfattning att medlemsformer som innebär att en person måste rekommenderas som medlem genom andra medlemmar eller att det fordras andra särskilda egenskaper för att erhålla medlemsskap inte kan accepteras som grund för statsbidrag.

Ett par remissinstanser ifrågasätter lämpligheten av att ett visst antal medlemmar utgör förutsättningen för att statsbidrag skall kunna utgå. Detta kan enligt dessa remissinstanser leda till att en organisation eftersträvar så stort antal medlemmar som möjligt. Jag anser att farhågorna är överdrivna. Starka praktiska skäl talar för den föreslagna ordningen. Antalet medlemmar är nämligen ett enkelt och lättkontrollerbart mått på en organisations omfattning, vilket underlättar statsbidragsförfarandet.

Enligt min mening innebär alltså ett system med verksamhetsstöd till det centrala arbetet att vissa krav måste ställas både på organisationernas uppbyggnad och på antalet medlemmar. Utredningen har som grund för helt utbyggt statsbidrag här föreslagit att verksamhet skall bedrivas i minst hälften av landets landstingsområden samt att organisationen skall ha minst 3 000 medlemmar. För organisationer som har minst 1 500 medlemmar men i övrigt uppfyller uppställda krav föreslås att en viss del av statsbidraget skall kunna utgå. Det stora flertalet remissinstanser instämmer i dessa krav. Några remissinstanser, bl. a. jämställdhetsombudsmannen och invandrarverket, anser emellertid att de uppställda kraven på medlemstal kan få till följd att vissa organisationer som borde få bidrag ställs utanför bidragssystemet.

Invandrarverket hänvisar också till svårigheten för många invandrarorganisationer att uppfylla kravet på geografisk spridning. Samtidigt som en del remissinstanser sålunda anser att kraven på medlemstal är för högt satta anser andra att gränserna borde höjas. Enligt min mening får de krav som utredningen har ställt i dessa avseenden anses vara väl avvägda. Jag anser också att den av utredningen angivna åldersgränsen 15 år för medlemskap är lämplig.

Vad gäller invandrarverkets invändningar vill jag tillägga att jag har full förståelse för påpekandet att invandrarorganisationerna kan ha särskilda svårigheter att klara kraven på geografisk spridning. Jag ser detta delvis som ett specialproblem, för vilket man bör söka finna en praktisk lösning. Jag är därför positiv till att i särskilda fall statsbidrag skall kunna utgå till invandrarorganisationer som i övrigt uppfyller statsbidragskraven, trots att man inte till fullo uppfyller kravet på geografisk spridning.

Jag har i det föregående tagit ställning till de grundläggande krav som bör gälla för ett centralt stöd till kvinnoorganisationer. För att underlätta prövningen av de organisationer som kommer att söka statsbidrag måste emellertid enligt min mening ytterligare ett par förtydliganden göras. Jag tänker då närmast på vilken innebörd begreppet kvinnoorganisation skall ges i detta sammanhang. Jag anser liksom utredningen att en förutsättning för statsbidrag är att organisationerna i första hand skall arbeta för kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män. Detta innebär att organisationer som i och för sig består av en majoritet kvinnor, men som i första hand har andra huvudmål för sin verksamhet inte kan komma i fråga för statsbidrag. Detta innebär enligt min mening att de politiska kvinnoorganisationerna uppfyller kraven för statsbidrag. Jag delar således inte den mening som vissa remissinstanser gett uttryck för, nämligen att de politiska kvinnoorganisationerna skall ställas utanför bidragssystemet. Jag instämmer inte heller i den åsikt som har framförts att de politiska kvinnoorganisationerna skall ges en särskild behandling. Enligt min mening skall de politiska kvinnoorganisationerna behandlas på samma sätt som övriga kvinnoorganisationer. Frågan om mäns medlemskap anser jag har fått en nöjaktig lösning genom uttalande i förslaget att en organisation till sin övervägande del skall bestå av kvinnor även om män kan vara medlemmar.

2.3.2 Projektbidrag

Även om projektbidragen inte direkt har ett samband med frågan om ett kontinuerligt verksamhetsstöd finns det anledning att här något beröra frågan om projektstöd. Utredningen har föreslagit att projektbidragen bör tas bort till förmån för ett kontinuerligt stöd. Skälet härtill är bl. a., säger utredningen, att projektbidragen är tidsbegränsade, vilket kan innebära

svårigheter i planeringen samt att bidragen kan bli styrande för organisationernas verksamhet.

Flertalet av de remissinstanser som tar upp frågan om projektbidrag anser att dessa bör vara kvar med hänvisning till att de fyller en viktig funktion. Flera framhåller att projektbidragen kan utgöra ett komplement till ett reguljärt bidrag. Sålunda anser t. ex. socialstyrelsen att utredningens beskrivning av de nu utgående projektbidragen är påfallande negativt hållen. En utökning och samordning av generella bidrag utesluter enligt styrelsen inte statligt stöd till projekt- och utvecklingsarbete. Skolöverstyrelsen anser att tillkomsten av ett generellt bidragssystem för kvinnoorganisationer inte borde utgöra hinder för att dessa också skulle kunna ta emot projektbidrag för verksamhet med särskild inriktning. Arbetarnas bildningsförbund instämmer inte i utredningens uppfattning att det bör vara en samordning mellan nuvarande statliga projektbidrag för särskilt ändamål och det tänkta bidragssystemet. Enligt Grupp 8 borde det vara möjligt att vid sidan av de reguljära bidragen skapa en pott för projektbidrag avsedd speciellt för små aktiva organisationer. Kulturrådet förutsätter att vissa projektbidrag även i framtiden kommer att utgå till kvinnoorganisationer då fokusering av viktiga frågor ibland behövs.

Några remissinstanser delar utredningens syn att projektbidragen bör ersättas med reguljära bidrag. Kooperativa förbundet konstaterar med tillfredsställelse att utredningen föreslår ett kontinuerligt stöd byggt på antalet medlemmar i organisationen. Studieförbundet Vuxenskolan delar utredningens uppfattning om projektbidragen som en styrande faktor för organisationerna. Centerns kvinnoförbund säger att projektbidragen utan tvivel bidrar till ryckighet i den planering som organisationerna måste ha för att uppnå målsättningen i sitt arbete.

Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till den kritik som har framförts. Projektbidragen kan enligt min mening bli styrande på en organisations verksamhet. Projektbidragen ger inte heller organisationerna möjlighet att planera på längre sikt. Av dessa skäl är naturligtvis reguljära bidrag allmänt sett att föredra för flertalet organisationer. Liksom en del remissinstanser vill jag dock samtidigt framhålla att projektbidragen kan vara ändamålsenliga när staten under en tidsbegränsad period vill stödja särskilt angelägna ändamål. Genom projektbidragen kan också särskilt de mindre kvinnoorganisationerna, som inte kommer att få stöd enligt det nu föreslagna bidragssystemet, erhålla statsbidrag för sina särskilda verksamheter. Till skillnad från utredningen vill jag därför inte utesluta att projektbidrag kan komma i fråga även i fortsättningen. Prövningen av projektbidrag bör naturligtvis liksom i dag ankomma på respektive fackdepartement.

2.3.3 Bidragssystem

Utredningen föreslår ett generellt bidragssystem baserat på antalet medlemmar. Utredningen finner flera skäl härtill. Ett är att bidrag baserat på antal medlemmar bäst underlättar för kvinnoorganisationerna att planera sin ekonomi på sikt. Till skillnad från exempelvis antalet genomförda aktiviteter torde medlemstalet för de flesta organisationer vara lätt att överblicka. Ett bidrag per medlem innebär enligt utredningen inte heller någon styrning av en organisations verksamhet. Ett generellt bidrag baserat på aktivitet innebär däremot att staten måste fastställa vilka aktiviteter som är bidragsberättigade. Därmed kan staten direkt påverka en organisations verksamhet. Utredningen framhåller också att ett bidrag baserat på antalet medlemmar är mera lättadministrerat. Enligt utredningen bör en eventuell kontroll av bidragstilldelningen vara enklare med ett system som baseras på antal medlemmar.

Ett bidragssystem grundat på antalet medlemmar kan enligt vad utredningen framhåller utformas på åtminstone två sätt. Ett sätt är att bidrag utgår i förhållande till antalet medlemmar. Väljs denna form behöver den anslagsbeviljande myndigheten enbart bestämma det belopp som skall utgå per medlem. Ett annat sätt är enligt utredningen att ett fast och lika stort belopp utgår till varje organisation som uppfyller bidragsnormerna. Den fasta delen av bidraget kompletteras sedan med en rörlig del baserad på antalet medlemmar. Utredningen förordar den senare formen för bidrag. Denna form tillämpas redan i dag för exempelvis ungdomsorganisationerna och har enligt utredningen den fördelen att den ger även relativt små organisationer möjlighet att bekosta vissa grundläggande kostnader på central nivå, exempelvis ett kansli med en eller ett par anställda. Den rörliga delen av bidraget kan då sägas utgöra en kompensation för de högre rörliga kostnader som en större organisation har jämfört med en mindre. Utredningen pekar t. ex. på behovet av mer personal, större lokaler, högre administrativa kostnader m. m. En reducering av den rörliga delen av bidraget skulle enligt utredningen kunna göras för mycket stora organisationer. Skälet härför skulle enligt utredningen vara att vissa centrala kostnader inte är direkt proportionella mot antalet medlemmar och att kostnaderna i stället minskar per medlem för mycket stora organisationer. Exempel på sådana kostnader är personalkostnader och hyreskostnader.

Utredningen föreslår ett grundbidrag på 175 000 kronor till kvinnoorganisationer med mer än 3 000 medlemmar och som i övrigt uppfyller bidragsvillkoren. Härigenom bör enligt utredningen dessa organisationer få möjlighet att hålla ett centralt kansli med en eller ett par anställda. Utredningen föreslår härutöver att grundbidraget kompletteras med ett rörligt bidrag på 15 kronor per medlem i intervallet 3 000 – 40 000 medlemmar och på 10 kronor per medlem för ett medlemstal över 40 000.

Utredningens förslag innebär att de berörda kvinnoorganisationerna får lägre belopp än ungdomsorganisationerna vad avser såväl den fasta som den rörliga delen av bidraget. Utredningen framhåller att organisationer med vuxna medlemmar bör ha större möjligheter att få bidrag till sin verksamhet från sina medlemmar än vad ungdomsorganisationerna har. Utredningen förutsätter i det sammanhanget att organisationernas självfinansiering inte kommer att förändras i någon större omfattning enbart av det skälet att ett nytt statsbidrag tillskapas.

Utredningen föreslår vidare att ett halvt grundbidrag utgår till organisationer med ett medlemstal mellan 1 500 och 3 000 medlemmar. Den rörliga delen av bidraget föreslås utgå som för övriga organisationer.

Utredningen föreslår en begränsning av de bidrag som skall kunna utgå till kvinnoorganisationerna. Enligt förslaget skall ingen organisation kunna få högre bidrag än 75 % av organisationens centrala kostnader. Utredningen förutsätter också att en samordning sker mellan det statsbidrag som föreslås av utredningen och de statsbidrag som redan i dag utgår till vissa kvinnoorganisationers centrala verksamhet. Utredningen framhåller att denna samordning inte får innebära en försämring för dessa organisationer.

Utredningen beräknar att dess förslag kräver ett statsbidrag på sammanlagt ca 4,5 miljoner kronor.

Flertalet av de remissinstanser som tar upp förslaget till bidragssystem är positiva även om vissa önskar förändringar i någon av förslagets olika delar.

Frågan om gränserna för bidrag kommenteras särskilt av remissinstanserna. En annan fråga som kommenteras av några remissinstanser är att ett nytt ekonomiskt stöd inte får innebära försämringar för de organisationer som i dag har statsbidrag.

Skolöverstyrelsen tillstyrker utredningens förslag till bidragssystem. Styrelsen understryker också utredningens mening att de kvinnoorganisationer som redan får bidrag inte skall få en försämring genom det föreslagna statsbidraget. Föreningen Norden liksom IOGT-NTO finner att den föreslagna indelningen i ett fast grundbidrag och ett rörligt bidrag relaterat till medlemsantalet är väl avvägd. Motorförarnas helnykterhetsförbund finner att bidragskonstruktionen i huvudsak ansluter till vad som gäller inom ungdomsorganisationerna. Erfarenheterna från ungdomsorganisationerna visar, framhåller förbundet, att den föreslagna konstruktionen kan fungera någorlunda väl. Centerns kvinnoförbund tillstyrker i huvudsak förslaget till bidragssystem. Förbundet anser dock att den rörliga delen av bidraget skall utgå med lika belopp för hela medlemsantalet. Även Fredika-Bremerförbundet anser att den föreslagna bidragsmodellen är bra. Samtidigt framhåller förbundet att det föreslagna grundbeloppet är för lågt.

Några remissinstanser föreslår mera omfattande förändringar av bidragsmodellen eller uttalar sig emot denna.

Jämställdhetsombudsmannen föreslår att gränsen för halvt grundbidrag sätts vid minst 750 medlemmar och för helt bidrag vid minst 1 500 medlemmar samt att villkoret om spridning skall anses tillgodosett om organisationen har verksamhet i minst tre landstingsområden. Statens ungdomsråd anser att gränsdragningsproblem kan uppkomma om vad som är en ungdomsorganisation och vad som en är kvinnoorganisation.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund framhåller att bidragskonstruktionen är ett plagiat av stödet till ungdomsorganisationerna. Svenska kvinnors vänsterförbund anser att det är de små och fria organisationerna som behöver stöd.

För egen del vill jag anföra följande.

Utredningens förslag till bidragssystem har i huvudsak mottagits positivt av remissinstanserna. Som jag tidigare har uttalat bör ett bidragssystem vara så utformat att det är lätt att administrera och ger god överblick för både organisationer och anslagsgivande myndighet. Jag har därför redan i det föregående uttalat mig för ett bidragssystem som baseras på organisationernas medlemstal. Vad gäller de gränser för medlemstal som utredningen har föreslagit liksom frågan om gränsdragningsproblem mellan kvinnoorganisationer och andra organisationer har jag i föregående avsnitt redovisat min inställning.

Jag anser att utredningens förslag med ett bidrag som innehåller både en fast del och en del grundat på antalet medlemmar motsvarar de krav som kan ställas på ett centralt stöd till kvinnoorganisationerna. Förslaget ger en grundtrygghet även för relativt små organisationer samtidigt som hänsyn tas till de större organisationernas mera omfattande verksamhet.

Utredningen har föreslagit ett grundbidrag på 175 000 kronor till organisationer med mer än 3 000 medlemmar. Halvt grundbidrag skulle kunna utgå för organisationer med fler än 1 500 medlemmar. Det rörliga bidraget har förutsatts utgå med 15 kronor per medlem i intervallet 3 000 – 40 000 medlemmar och med 10 kronor per medlem därutöver. Kostnaderna har av utredningen beräknats till ca 4,5 miljoner kronor i ett inledningskede.

Jag har redan inledningsvis redovisat mina skäl för ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete. Med hänsyn till rådande ekonomiska läge bedömer jag inte att det för tillfället är möjligt att införa ett verksamhetsstöd till kvinnoorganisationerna av den omfattning som utredningen har föreslagit. Med utgångspunkt från de beräkningar som utredningen har gjort och från den tekniska lösning som utredningen har angett anser jag att ett grundbidrag på 125 000 kronor för organisationer med mer än 3 000 medlemmar bör utgå. Den rörliga delen av bidraget bör utgå med 5 kronor per medlem för antal medlemmar över 3 000. Halvt grundbidrag bör utgå till organisationer med fler än 1 500 men färre än 3 000.

Jag vill härutöver tills vidare föreslå vissa ändringar i den tekniska

tillämpningen av utredningens förslag. Detta med hänsyn bl. a. till de medel som totalt kan disponeras. Någon avtrappning av den rörliga delen av bidraget för medlemstal över 40 000 bör enligt min mening inte ske. Däremot anser jag att den rörliga delen av bidraget inte bör utgå för fler än maximalt 60 000 medlemmar. I jämförelse med utredningsförslaget innebär det av mig förordade systemet att en förhållandevis större del av det totala anslaget reserveras för grundbidraget. Härigenom uppnås den effekten att den eftersträlvade grundtryggheten även för små organisationer i stort kan bibehållas trots en reducering av den totala anslagsramen. Effekterna av mitt förslag för organisationer med olika medlemstal framgår av följande sammanställning.

Antal medlemmar	Förslag kronor		
	Grundbidrag	Rörligt bidrag	Totalt
1.500	62.500	–	62.500
3.000	125.000	–	125.000
15.000	125.000	60.000	185.000
30.000	125.000	135.000	260.000
45.000	125.000	210.000	335.000
60.000	125.000	285.000	410.000
75.000	125.000	285.000	410.000

Utredningen föreslår att ingen organisation skall få högre bidrag än 75 % av organisationens centrala kostnader. Jag är för egen del inte beredd att acceptera en sådan begränsning. Skälet till detta är främst att förslaget kan leda till krav på en kontrollfunktion som jag inte anser rimlig. Jag återkommer ytterligare till detta i det följande.

2.3.4 Kontroll

Utredningen konstaterar att ett ofta förekommande debattämne under senare år har varit hur samhället skall kunna kontrollera dels underlaget för dels användningen av olika bidrag. Det har ibland rått oklarhet om myndigheternas rätt att granska användningen av vissa bidrag och det underlag som bidragsgivningen grundas på.

Utredningen anser att kvinnoorganisationerna i första hand själva via sina demokratiskt valda organ och revisorer skall svara för kontrollen. Till bidragsgivande myndigheten bör dock enligt förslaget varje år från organisationerna insändas rapporter utvisande ekonomisk ställning, antal medlemmar i varje landstingområde o. d. Uppgift om medlemsavgift och influtna medlemsavgifter bör framgå av årsredovisningen. I övrigt bör det enligt utredningen ankomma på tillsynsmyndigheten att lämna instruktioner om vilka uppgifter som krävs. Utredningen föreslår därför att de principer

som hittills har gällt för kontroll av statsbidrag till organisationer, även skall gälla för kvinnoorganisationer.

Vissa remissinstanser delar utredningens syn medan andra är kritiska. De kritiska instanserna vänder sig främst mot förslaget att organisationerna årligen skall redovisa sin ekonomiska ställning. Statens kulturråd liksom IOGT-NTO, Medborgarskolan och Kooperativa gillesförbundet delar utredningens förslag om hur den interna kontrollen skall ske. Jämställdhetsombudsmannen anser att det borde krävas någon form av årlig redovisning eller rapport från de kvinnoorganisationer som erhållit verksamhetsbidrag inte bara ur kontrollsynpunkt utan även för att kunskap om pågående och planerat jämställdhetsarbete i Sverige skall kunna spridas.

Landsorganisationen i Sverige delar inte utredningens uppfattning om att bidragstagande organisationer till myndigheterna årligen skall behöva redovisa ekonomisk ställning, influtna medlemsavgifter m. m. Det bör enligt Landsorganisationen vara kvinnoorganisationerna själva, genom sina demokratiskt valda organ och revisorer, som sköter kontrollen. Uppgift om organisationens medlemsantal och att organisationen i övrigt svarar mot ställda krav bör vara tillräckligt. Folkets Husföreningarnas riksorganisation anser att myndigheterna inte årligen skall ha uppgift om bidragsmottagande organisations ekonomiska ställning. Ett sådant förfarande kan enligt organisationen leda till en minskad respekt för folkrörelsernas självständiga ställning. Bidrag till folkrörelseorganisationer lämnas av samhället därför att det arbete som de bedriver är värt stöd – inte därför att deras ekonomiska ställning i sig är dålig. En kontroll från myndighetens sida skall säga organisationen avse att anslagsmedel disponeras på ett rimligt sätt – inte att organisationens medlemsavgifter disponeras på det ena eller andra sättet.

I likhet med utredningen och flera av remissinstanserna anser jag att kvinnoorganisationerna i första hand själva via sina demokratiskt valda organ och revisorer bör svara för den ekonomiska kontrollen. Bidrag till folkrörelserna lämnas av samhället därför att det arbete de bedriver är värt att stödja. Kontrollen bör enligt min mening syfta till att göra det möjligt för den som beviljar anslag att undersöka om gällande krav för statsbidrag är uppfyllda. Detta har också lett till att jag slopat kravet på att ingen organisation skall få högre bidrag än 75 % av organisationens centrala kostnader. Vissa uppgifter måste dock årligen redovisas i samband med ansökan om bidrag. Jag tänker då på uppgifter som medlemstal, geografisk spridning etc.

I sammanhanget vill jag också säga att det behövs ytterligare regler som kompletterar de i propositionen givna kraven för statsbidrag, exempelvis hur nya organisationer vinner inträde i statsbidragssystemet. Det ankommer på regeringen att utfärda sådana regler. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga.

Jag förordar att 2 miljoner kronor ställs till förfogande för ett verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete. Beloppet bör anvisas

på ett särskilt anslag. Jag föreslår sålunda att 2 miljoner kronor tas upp i statsbudgeten för budgetåret 1982/83 under ett nytt förslagsanslag benämnt Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för statligt bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet som jag förordat,
2. till *Bidrag till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet* för budgetåret 1982/83 under femtonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

SAMMANFATTNING AV BETÄNKANDET (SOU 1980:44) BIDRAG
TILL KVINNOORGANISATIONER

Frågan om ett kontinuerligt statligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationerna har aktualiserats vid ett flertal tillfällen under senare år. Som motiv för bidrag har särskilt hänvisats till organisationernas arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Man har även hänvisat till organisationernas allmänna insatser för kvinnor i samhällsarbete och samhällsdebatt.

I november 1979 antog regeringen direktiv (Dir.1979:137) för utredning om statsbidrag till kvinnoorganisationer. I direktiven betonades kvinnoorganisationernas betydande insatser när det gäller att ställa kvinnornas problem i centrum och att driva på arbetet för ökad jämställdhet. Med hänsyn härtill borde kvinnoorganisationerna inte stå utanför det reguljära statliga stödet till folkrörelser. Utredningen skulle främst syfta till att lösa de tekniska problem som sammanhänge med ett statsbidrag till kvinnoorganisationer. Bidraget borde få formen av ett kontinuerligt verksamhetsstöd för organisationernas centrala arbete. Utredningen hade att överväga vilka typer av organisationer som borde komma i fråga för statsbidrag. Utredningen borde enligt direktiven bedriva sitt arbete i nära samarbete med kvinnoorganisationerna.

Utredningen har under utredningsarbetet haft kontakt med ett stort antal kvinnoorganisationer. Som en grund för utredningens arbete har en enkät genomförts hos ett 20-tal organisationer. I denna efterfrågades bl. a. organisationernas mål, uppbyggnad, storlek, geografisk utbredning, ekonomisk ställning etc.

Utredningen lämnar en kortfattad beskrivning av kvinnoorganisationernas framväxt, arbetssätt och betydelse för utvecklingen. Även olika samarbetsformer mellan kvinnoorganisationer inom och utom Sverige beskrivs i betänkandet.

Utredningen visar att de politiska kvinnoförbunden till stora delar finansierar sin verksamhet med egna avgifter och med bidrag från sina moderpartier. Övriga kvinnoorganisationer finansierar sin verksamhet främst med egna avgifter.

Av betänkandet framgår att det bland de nordiska länderna endast är i Finland som något kontinuerligt stöd utgår till kvinnoorganisationerna. Detta stöd är dock begränsat till de partipolitiska kvinnoorganisationerna.

Utredningen föreslår att följande krav skall ställas för att ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete skall utgå: Organisationen skall som främsta mål ha att verka för förbättring av kvinnans

ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män. Organisationen skall till sin övervägande del bestå av kvinnor även om män kan vara medlemmar. Organisationen skall vara uppbyggd på individuellt medlemskap, där varje person som delar organisationens mål och stadgar, genom enskilt initiativ kan bli medlem. Medlemmen skall kunna påverka organisationens inriktning, verksamhet och uppbyggnad. Organisationen skall ha viss spridning i landet och omfatta ett visst antal betalande medlemmar.

Utredningen föreslår ett grundbidrag på 175 000 kronor för kvinnoorganisationer med mer än 3 000 medlemmar. Härutöver föreslås ett rörligt bidrag med 15 kronor per medlem i intervallet 3 000–40 000 medlemmar och med 10 kronor per medlem för ett medlemstal över 40 000. För organisationer med ett medlemstal mellan 1 500–3 000 medlemmar föreslås halvt grundbidrag. Den rörliga delen av bidraget skall utgå som för övriga organisationer. Den totala kostnaden för det föreslagna bidraget kan uppskattas till ca 4.5 miljoner kronor.

Bilaga 2

SAMMANSTÄLLNING AV REMISSYTTRANDE ÖVER BETÄNKANDET (SOU 1980:44) BIDRAG TILL KVINNOORGANISATIONER

Efter remiss har yttrande över betänkandet avgetts av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), socialstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens arbetsmarknadsnämnd, statens kulturråd, arbetsmarknadsstyrelsen, statens invandrarverk, jämställdhetsombudsmannen, statens ungdomsråd, jämställdhetskommittén, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Arbetarnas bildningsförbund, Centerns ungdomsförbund, Folkets Husföreningarnas riksorganisation, Folkparkernas centralorganisation, Förbundet Vi unga, Föreningen Norden, HSB:s riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, IOGT-NTO, KFUK-KFUM:s riksförbund, Kooperativa förbundet, Medborgarskolan, Motorförarnas Helykterhetsförbund, Studieförbundet Vuxenskolan, Sveriges frikyrkoråd, Sveriges riksidsrottsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund, Unga Örnars riksförbund, Area Sweden of Zonta International, Centerns kvinnoförbund, Folkpartiets kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-förbundet, Grupp 8, Husmodersförbundet hem och samhälle, Kooperativa gillesförbundet, Kvinnohusgruppen i Stockholm, Moderata kvinnoförbundet, Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor, Svenska kvinnors vänsterförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sällskapet Nya Idun, Yrkeskvinnors riksförbund, Kristen Demokratisk samlings kvinnoråd och Vänsterpartiet kommunisternas kvinnopolitiska utskott.

I utarbetandet av Sveriges frikyrkoråds yttrande har även deltagit De fria kristna samfundens råd. I rådet finns förutom samtliga till frikyrkorådet anslutna samfund även Pingströrelsen, Evangeliska-Fosterlands-stiftelsen, Frälsningsarmén i Sverige och Adventistsamfundet.

Utan föregående remiss har Sveriges kyrkliga kvinnoråd avggett yttrande över betänkandet.

Fem remissinstanser har skriftligen meddelat att de avstått från att yttra sig.

Remissutfallet i stort

Utredningens grundläggande uppgift har varit att föreslå ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationernas centrala arbete.

En stor majoritet av remissinstanserna har ställt sig positiva till utredningens förslag om ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationerna. Man har bl. a. framhållit att kvinnoorganisationerna varit pådrivande när det

gäller kvinnornas ställning i samhället. Man säger också att det idag är kvinnoorganisationerna som har de bästa förutsättningarna att driva frågan om jämställdhet. Andra remissinstanser framhåller rättvisekravet. Detta innebär att kvinnoorganisationerna liksom andra organisationer bör ha statligt stöd för sin verksamhet. *Ett fåtal remissinstanser är negativa eller tveksamma till utredningens förslag.* Man hänvisar bl. a. till att utredningens förslag innebär att vissa mindre kvinnoorganisationer inte kommer att erhålla bidrag. Någon remissinstans anser att landets ekonomiska läge inte gör det möjligt att införa nya typer av bidrag.

Styrelsen för internationell utveckling, SIDA framhåller att det ingår i SIDA:s uppdrag att nå fattiga och eftersatta grupper i u-land. Kvinnor och barn är talrikt företrädade bland dessa grupper. Att nå fram till kvinnor i u-land med svenskt stöd har enligt SIDA visat sig svårt. Eftersom SIDA har haft och fortfarande har svårt att bistå kvinnor i u-land, har SIDA sett svenska kvinnoorganisationernas stöd till sina systerorganisationer i u-land som något mycket värdefullt.

En av de verkliga flaskhalsarna för att kvinnoorganisationerna ska bli riktigt effektiva i sin biståndsverksamhet är enligt SIDA deras dåligt bemannade centrala kanslier. Kvinnoorganisationerna har helt enkelt inte medel att sätta upp kanslier som motsvarar deras behov. SIDA har endast i mycket begränsad utsträckning haft möjlighet att bistå organisationerna på denna punkt. SIDA hälsar därför med tillfredsställelse att utredningen föreslår generella bidrag till kvinnoorganisationerna. Dessa bidrag bör som utredningen påpekar ge organisationerna möjlighet att ha ett centralt kansli med en eller ett par anställda. *Socialstyrelsen* framhåller att jämställdhet måste vara en angelägenhet för alla men för dagen är utredningens mening att kvinnoorganisationerna är bäst skickade att följa upp och vidareutveckla arbetet för jämställdhet helt giltig. Enligt styrelsen är det därför motiverat att ge ett väl utformat ekonomiskt stöd i form av statsbidrag till de kvinnoorganisationer, som aktivt arbetar för att förbättra kvinnors ställning i samhället och för jämställdhet mellan kvinnor och män. *Skolöverstyrelsen* säger att kvinnoorganisationerna har varit pådrivande när det gäller att ställa kvinnors problem i centrum och driva arbetet för ökad jämställdhet. Styrelsen är i huvudsak positiv till utredningens förslag att inrätta ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationer. Detta bör enligt styrelsen innebära att kvinnoorganisationer, som arbetar med att förbättra kvinnans ställning i samhället och med jämställdhet mellan kvinnor och män, stimuleras att vidareutveckla sin verksamhet. *Statens arbetsmarknadsnämnd* är positiv till utredningens förslag om ett kontinuerligt verksamhetsstöd till kvinnoorganisationerna. Organisationernas insatser för att främja kvinnornas ställning i samhället är av stor betydelse. Genom opinionsbildning och attitydpåverkan inom nämndens verksamhetsområde, den statliga arbetsmarknaden, kan kvinnoorganisationerna anser nämnden bl. a. medverka till att förändra de unga flickornas val av utbildningsvägar och yrkesområden.

Statens kulturråd anser att införandet av ett nytt statsbidrag till kvinnoorganisationer är en positiv utveckling som gör organisationerna mindre beroende av projektmedel. *Arbetsmarknadsstyrelsen* framhåller att kvinnoorganisationernas betydelse som pådrivande i samhällsförändrande och opinionsbildande syfte är väl känd. Betydande insatser görs också enligt styrelsen för att utbilda, stimulera och stödja kvinnor för att aktivt medverka i samhällsutvecklingen. Styrelsen har kontinuerliga kontakter med kvinnoorganisationerna bl. a. för information om arbetsförmedlingens service och om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Ett ömsesidigt utbyte sker också vid deltagande i t. ex. konferenser anordnade av styrelsen resp. kvinnoorganisationerna. Mot bakgrund av ovanstående tillstyrker styrelsen utredningens förslag att de riksomfattande kvinnoorganisationerna ges ett kontinuerligt statligt verksamhetsbidrag. *Jämställdhetsombudsmannen* anser att kvinnoorganisationerna har en mycket viktig funktion när det gäller det fortsatta jämställdhetsarbetet inte minst på arbetslivets område. Liksom andra folkrörelser bör de därför enligt ombudsmannen vara berättigade till statligt stöd för sin verksamhet. För att organisationerna skall kunna planera arbetet på längre sikt och för att arbetet skall få en fastare struktur är det, som utredningen funnit, lämpligare att stödet utgår, inte som hittills i form av projektbidrag, utan som reguljära bidrag. Enligt *statens ungdomsråd* utträttar kvinnogrupper och kvinnoorganisationer runt om i vårt land ett ovärderligt arbete för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män. De måste därför enligt rådet tillförsäkras en bastrygghet genom ekonomiskt stöd från kommuner, landsting och stat. Till de större kvinnoorganisationerna är det anser rådet motiverat att ge statligt, centralt stöd för att ge dem den planeringstrygghet och möjlighet till framförhållning som barn- och ungdomsorganisationerna idag tillerkänns. *Jämställdhetskommittén* är positiv till grundtanken att kvinnoorganisationerna får statligt stöd liksom övriga folkrörelser.

Svenska kommunförbundet anser med hänsyn till värdet av arbete för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män att ett samhällsstöd till organisationer med denna inriktning är motiverat. *Landstingsförbundet* instämmer i utredningens uppfattning om behov av stöd till kvinnoorganisationernas arbete. Det är enligt förbundet viktigt ur demokratisk synpunkt att kvinnornas möjligheter och förutsättningar att påverka sin situation förbättras. I huvudsak liknande synpunkter framförs av *Landsorganisationen i Sverige*. Även *Tjänstemännens centralorganisation* ställer sig positiv till ett reguljärt stöd till kvinnoorganisationernas centrala verksamhet.

Arbetarnas bildningsförbund, ABF instämmer i utredningens allmänna motiv för ett statligt stöd till kvinnoorganisationer. Dessa organisationer har enligt ABF otvivelaktigt stor betydelse för kvinnor i såväl samhällsliv som i debatten om utformningen av det framtida samhället. Till det senare hör framhåller ABF bl. a. frågan om ökad jämställdhet mellan kvinnor och män, en fråga där kvinnoorganisationerna spelar en betydelsefull roll. *Centerns*

ungdomsförbund har i tidigare sammanhang pekat på behovet av ett särskilt stöd till kvinnoorganisationerna. Förbundet hälsar därför med tillfredsställelse att ett utredningsförslag nu föreligger. *Folkets Husföreningarnas riksorganisation* delar utredningens mening att kvinnoorganisationerna har bäst möjligheter att påverka arbetet för jämställdhet mellan kvinnor och män. Enligt organisationens mening har de politiska kvinnoorganisationernas centrala roll och möjligheter underskattats i utredningen. Medan flertalet organisationer har främst opinionsbildande möjligheter har framhåller organisationen de politiska organisationerna också möjligheter att direkt påverka den demokratiska beslutsprocessen, vilket i jämställdhetsarbetet är av stor betydelse. *Folkparkernas riksorganisation* finner det självklart att kvinnoorganisationerna skall ha statliga bidrag till sin verksamhet på samma grunder som andra folkrörelser. Även *Förbundet Vi unga*, *Föreningen Norden*, *HSB:s riksförbund*, *KFUK-KFUM:s riksförbund*, *Kooperativa förbundet* och *Medborgarskolan* är positiva till ett statsbidrag till kvinnoorganisationerna.

IOGT-NTO tillstyrker utredningens förslag i sin helhet. Organisationen ser förslaget som en rättvis behandling av kvinnoorganisationerna i förhållande till andra organisationer. *Motorförarnas helnykterhetsförbund* anser att rättviseskäl talar för att även kvinnoorganisationer, som uppfyller vissa krav, bör komma i åtnjutande av ett statligt stöd.

Studieförbundet Vuxenskolan delar uppfattningen att kvinnoorganisationerna gjort betydande insatser, när det gäller att ställa kvinnornas problem i centrum och att driva arbetet för ökad jämställdhet. Kvinnoorganisationerna har framhåller förbundet på olika sätt och inom många olika samhällsområden varit pådrivande, då det gällt att ändra på de förhållanden som kvinnor tidigare levt i. Förbundet *Vuxenskolan* ställer sig därför positiv till utredningens förslag om stöd till kvinnoorganisationerna. *Sveriges riksidrottsförbund* framhåller att kvinnogrupper och kvinnoorganisationer runt om i landet uträttar ett ovärderligt arbete för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män och kämpa för en framtida struktur, där barn och vuxna kan leva i samspel med varandra. Mot denna bakgrund instämmer förbundet i det berättigade kravet att organisationer som verkar i denna anda bör tillförsäkras någon form av samhällsstöd.

Area Sweden of Zonta International hälsar med tillfredsställelse förslaget att också kvinnoorganisationerna skall komma i åtnjutande av reguljärt statligt bidrag till sin verksamhet. *Centerns kvinnoförbund* konstaterar med tillfredsställelse att det arbete som förbundet och andra kvinnoorganisationer har bedrivit för att göra samhället medvetet om kvinnoorganisationernas betydelse nu resulterat i ett konkret utredningsförslag. Det är förbundets förhoppning att utredningens förslag om bidrag till kvinnoorganisationerna snarast kan förverkligas. *Folkpartiets kvinnoförbund* anser liksom utredningen att staten bör ge stöd även till kvinnoorganisationerna. Kvinno- och jämställdhetsorganisationerna har framhåller förbundet varit diskrimine-

rade i förhållande till idrotts-, ungdoms- och nykterhetsorganisationer som fått kontinuerligt stöd från statsmakterna.

Fredrika-Bremer-förbundet framhåller att man i skrivelser och uppvaktningar ofta påtalat den uppenbara orättvisa, som ställt förbundets arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män – en av demokratins hörnstenar – utanför samhälleligt stöd. Att hålla kvinnorörelsen utanför bidragssystemet anser förbundet är en öppen diskriminering av det jämställdhetsarbete, som drivits av framför allt kvinnor i generationer.

Husmodersförbundet hem och samhälle, Kooperativa gillesförbundet, Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor, Svenska kvinnors vänsterförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sällskapet Nya Idun, Yrkeskvinnors riksförbund, Vänsterpartiet kommunisternas kvinnopolitiska utskott, och Kristen Demokratisk samlings kvinnoråd uttalar sig alla positivt till ett statsbidrag till kvinnoorganisationerna.

Några remissinstanser är negativa eller tveksamma till förslaget om statsbidrag till kvinnoorganisationer. Ett par remissinstanser tar upp frågan utifrån dessa instansers speciella utgångspunkter.

Centralorganisationen SACO/SR finner att utredningens förslag är märkligt och bygger på ett något verklighetsfrämmande resonemang. Enligt SACO/SR finns det behov av att erinra utredningen om att jämställdhet är en fråga som angår både kvinnor och män. Utredningen ger enligt SACO/SR inte klara besked huruvida bidrag skall gå till kvinnoorganisationer i allmänhet eller till organisationer som verkar för att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män. Enligt SACO/SR bör endast den senare gruppen omfattas. *Sveriges frikyrkoråd* konstaterar att utredningens kartläggning av kvinnoorganisationernas arbete ger en intressant bild av frivilligarbete av och för kvinnor. Ändå är det uppenbart att utredningen haft kontakt med endast ett begränsat urval av kvinnoorganisationer. Frikyrkorådet finner det anmärkningsvärt att utredningen, i total tystnad kunnat förbigå samtliga religiösa grupper. Livaktiga kvinnoorganisationer har framhåller frikyrkorådet inom frikyrkorörelsen spelat och spelar en viktig roll när det gäller att förstärka kvinnlig indentitet och samhörighet och främja demokratisk träning och socialt och internationellt engagemang. Mot bakgrund av de ovan påtalade bristerna dels i kartläggningen av kvinnoorganisationerna, dels i definitionen av krav för statsbidrag anser Sveriges frikyrkoråd att den föreliggande utredningen inte bör läggas till grund för proposition. *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* anser att många av de kvinnoorganisationer som är verksamma i det svenska samhället gör viktiga insatser för att förbättra kvinnors situation i samhället och för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män. Många av dessa organisationer har också behov av ett stöd från samhällets sida för att kunna finansiera sin verksamhet. Förbundet anser dock att det förslag till statsbidrag som utredningen föreslår inte kan ligga till grund för ett regeringsförslag. Man hänvisar härvid bl. a. till föreslagen bidragskonstruktion samt utredningens förslag om vilka organisationer som

skall vara bidragsberättigade. Även *Unga Örnars riksförbund* intar en tveksam attityd till utredningsförslaget. Förbundet anser bl. a. att vissa statsbidrag inte skall vara förbehållna ensidigt sammansatta organisationer där t. ex. konsttillhörighet är enda kriterium för medlemskap. Förbundet menar att det föreslagna stödet bör kunna utgå till olika organisationer för vuxna som arbetar för att demokratisera samhället, som själva är demokratiskt uppbyggda och som verkar för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor.

Enligt *Grupp 8* gör utredningen ett misstag när man ser på projektbidragen så ensidigt negativt. Enligt gruppen borde det vara möjligt att vid sidan av de reguljära bidragen skapa projektbidrag avsedda speciellt för små aktiva organisationer. De små aktiva organisationerna kan inte fortsätta att vara en opinionsbildande faktor i samhället utan stöd framhåller *Grupp 8*. *Kvinnohusgruppen i Stockholm* är kritisk mot förslaget. Enligt gruppen innebär förslaget att anslagen styrs bort ifrån den självständiga kvinnoörelsen till förmån för främst de politiska kvinnoförbunden. *Moderata kvinnoförbundet* framhåller att kvinnoorganisationernas arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män är ett viktigt samhällsarbete. Förbundet anser emellertid att det är principiellt felaktigt att införa ett helt nytt statsbidrag till kvinnoorganisationer. Ett sådant bidrag till de politiska kvinnoförbunden kan enligt förbundet verka i den riktningen att kvinnoförbunden blir permanenta.

Statens invandrarverk har i sitt yttrande granskat synpunkter och förslag med utgångspunkt från det intresseområde verket har i detta sammanhang, dvs. invandrarkvinnornas möjligheter att genom föreningslivet mer aktivt delta i samhällsarbete. Verket framhåller att många invandrarkvinnor hör till de mest utsatta i samhället. De är ofta migranter i dubbel bemärkelse. De förflyttas inte bara geografiskt utan också historiskt-socialt mellan olika roller i familjen, arbetslivet och samhället i stort. En stor del av invandrarkvinnorna lever isolerade i förhållande till det svenska samhället. De har därför anser verket särskilt anledning att gemensamt söka påverka den egna livssituationen och verka för jämställdhet, även om det måste ske från andra utgångspunkter och på annat sätt än bland svenska kvinnor. Invandrarorganisationerna är framhåller verket fortfarande under uppbyggnad. Invandrarverket anser att såväl kvinnokommittéer/kvinnosektioner inom de nationella organisationerna som Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor bör få del av det föreslagna statsbidraget. *Sveriges kyrkliga kvinnoråd* finner det beklagligt att utredningen utelämnat kvinnoorganisationerna inom ramen för svenska kyrkan samt även övriga samfund. Rådets möjligheter till statsbidrag har därmed ej heller prövats.

*Remissinstansernas ställningstagande till olika delfrågor***Krav för statsbidrag**

Utredningen anser att följande krav bör ställas på en kvinnoorganisation för att ett kontinuerligt verksamhetsstöd skall kunna komma ifråga:

Organisationen skall som främsta mål ha att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män. Organisationen skall till sin övervägande del bestå av kvinnor även om män kan vara medlemmar. Organisationen skall vara uppbyggd på individuellt medlemskap, där varje person som delar organisationens mål och stadgar, genom enskilt initiativ kan bli medlem. Medlemmen skall kunna påverka organisationens inriktning, verksamhet och uppbyggnad. Organisationen skall ha viss spridning i landet och omfatta ett visst antal betalande medlemmar.

Ett drygt 30-tal remissinstanser har berört kraven för statsbidrag. Remissinstanserna har i allmänhet ställt sig positiva till dessa. Ett 10-tal instanser har emellertid redovisat en tveksam eller negativ inställning till kraven. Några instanser som i huvudsak stödjer de uppställda kraven har dock anmält viss tveksamhet i någon del.

Styrelsen för internationell utveckling finner de kriterier som utredningen föreslår som helt rimliga. Dock är kravet på medlemsantal enligt styrelsen högt. Socialstyrelsen finner att de ställda bidragskraven ger en rimlig garanti för att statsbidragen skall få den avsedda effekten och för att man inom organisationerna arbetar i vedertagna demokratiska arbetsformer. Jämställdhetsombudsmannen delar utredningens uppfattning beträffande flertalet av de villkor som föreslagits som förutsättning för att en organisation skall kunna komma i fråga för bidrag. Vilket antal medlemmar en organisation skall ha för att vara berättigad till helt respektive halvt grundbidrag kan framhåller ombudsmannen givetvis diskuteras. Utan att närmare redovisa sina överväganden har utredningen föreslagit 3 000 medlemmar som minimum för helt grundbidrag och 1 500 medlemmar för halvt bidrag. Måtten förefaller mindre lyckligt valda med hänsyn till konsekvenserna. Av de i bilaga 4 till betänkandet angivna 22 organisationerna skulle säger ombudsmannen med dessa beräkningsgrunder – om övriga villkor vore uppfyllda – endast nio vara berättigade till fullt grundbidrag och därutöver två till halvt bidrag. Övriga organisationer skulle inte få något stöd alls. Lägges därtill kravet på verksamhet i minst tolv av landets landstingsområden förlorar framhåller ombudsmannen ytterligare några organisationer rätten till bidrag. Jämställdhetsombudsmannen utgår härvid från att samtliga politiska partiers kvinnoorganisationer skulle anses berättigade till bidrag, oavsett metoden för medlemsanslutning. Slutsatsen blir anser ombudsmannen att stödet med den föreslagna konstruktionen främst kommer att gynna kvinnoorganisationer som redan är väl tillgodosedda med bidrag, medan små

organisationer som varit initiativtagare i jämställdhetsarbetet under 1970-talet blir helt utan stöd.

Centerns ungdomsförbund menar att det är riktigt att krav ställs på viss storlek och geografisk spridning för att en kvinnoorganisation ska bli bidragsberättigad. Med tanke på den stora målgrupp som finns för kvinnoorganisationer – alla kvinnor över 15 år – kan enligt förbundet ifrågasättas om inte behovet på medlemsantal bör ställas högre än 3 000. Detta för att få mera rättvisa gentemot ungdomsorganisationerna, som har att arbeta med en betydligt mindre målgrupp 7–25 år. *Folkparkernas centralorganisation* anser att antalet medlemmar på många sätt är bästa grunden för statsbidrag. Vad gäller kvinnoorganisationerna bör emellertid säga organisationen beaktas att en del politiska organisationer automatiskt ansluter alla till partiet anslutna kvinnor till kvinnoorganisationen. Ett bidrag baserat på antalet medlemmar kan därför orsaka att vissa organisationer med ett stort antal medlemmar, varav många inte är anslutna på eget initiativ, får ett betydligt större stöd än en mindre organisation med mer aktiva medlemmar. Detta kan anser organisationen eventuellt kompenseras genom projektbidrag till mindre, men mycket aktiva organisationer. *Förbundet Vi unga* som delar utredningens uppställda krav för bidrag framhåller att det kan bli problem med att avgöra vilket av en organisations mål som är det främsta och hur man skall kunna definiera "att arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män". *Medborgarskolan* tillstyrker i huvudsak utredningens förslag till bidragskriterier men vill ifrågasätta, om inte den nedre gränsen 3 000 medlemmar för erhållande av statsbidrag borde höjas. *Medborgarskolan* avstyrker statsbidrag under "ett uppbyggnadsskede" till organisationer med mindre än 3 000. Däremot borde övervägas att införa samma ingångsregler som gäller för bidragsgivningen till nya ungdomsorganisationer. *Medborgarskolan* finner utredningens uttalande att "Organisationen skall som främsta mål ha att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män" alltför snäv och begränsad. Vissa organisationer skulle enligt *Medborgarskolan* med en sådan formulering kunna ställas utanför bidragsgivningen. De politiska kvinnoorganisationerna torde exempelvis framhålla *Medborgarskolan* ha betydligt större ambitioner och vidare syften, något som rimligen inte kan få negativt påverka deras rätt till statsbidrag. *Sveriges frikyrkoråd* delar i huvudsak de krav som angetts för statsbidrag. *Frikyrkorådet* tillägger att man anser att utredningen gjort en alltför snäv avgränsning genom kravet att "Organisationen skall som främsta mål ha att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män". Många idéburna kvinnoorganisationer gör framhåller rådet en viktig insats för ökat kvinnligt engagemang i samhällslivet och därmed för ökad jämställdhet genom sitt samhällsengagemang och sin kontinuerliga träning av kvinnor att ta del, yttra sig och agera i frågor av skilda slag. Detta gäller i många fall utan att detta i organisationens stadgar är

formulerat som organisationens främsta mål. En annan fråga som enligt frikyrkorådets mening inte tillräckligt belysts är frågan om i vilken utsträckning kvinnoorganisationer som i praktiken bara utgör den kvinnliga delen av en annan statsbidragsberättigad organisation skall vara berättigad till bidrag på samma villkor som helt fristående kvinnoorganisationer. *Area Sweden of Zonta International* tillstyrker utom på en punkt de krav på statsbidrag som ställts. Enligt organisationen bör inte den omständigheten att organisationen inte är öppen för en var utgöra hinder för statsbidrag. *Moderata kvinnoförbundet* anser att ett minimikrav bör vara att en bidragsberättigad organisation har 3 000 medlemmar. I övrigt stöder förbundet de krav som angetts.

Instämmande uttalanden till utredningens krav för statsbidrag ges även av skolöverstyrelsen, Arbetarnas bildningsförbund, Föreningen Norden, Hyresgästernas riksförbund, IOGT-NTO, Kooperativa förbundet, Studieförbundet Vuxenskolan, Centerns kvinnoförbund, Fredrika-Bremer-förbundet, Svenska kvinnors vänsterförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Sällskapen Nya Idun och Kristen Demokratisk samlings kvinnoråd.

Några remissinstanser är tveksamma eller negativa till de uppställda kraven för bidrag. *Statens kulturråd* anser att ett schablonbidrag baserat på antal direktanslutna medlemmar i sig innebär att en organisation bör sträva efter så stort antal medlemmar som möjligt. Detta gäller dock enligt rådet inte de som redan uppnått 40 000 medlemmar. Det nya bidragssystemet innebär också enligt rådet att vissa organisationer kommer att bli föremål för betydande ekonomiska orättvisor om de inte förändrar nuvarande förutsättningar för medlemskap. Detta gäller de organisationer som har indirekt anslutning av sina medlemmar utan direkt medlemsavgift. Här anger rådet som exempel Folkpartiets kvinnoförbund och Moderata kvinnoförbundet. I övrigt har kulturrådet inget att anföra mot de ställda kraven. *Statens invandrarverk* pekar på invandrarorganisationernas svårigheter att uppfylla krav på medlemstal och geografisk spridning. Verket anser att särskild hänsyn bör tas till att invandrarorganisationernas rekryteringsunderlag är begränsat och till att många invandrargrupper av kulturella skäl valt eller av arbetsmarknadsskäl tvingats att bo koncentrerat till ett fåtal landstingskommuner. *Svenska kommunförbundet* är tveksam till den föreslagna konstruktionen av bidraget. Som villkor för bidrag skall bl. a. gälla att organisationen "ska ha som främsta mål att verka för en förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män". Denna beskrivning ger enligt förbundet tolkningsproblem t. ex. vad avser politiska kvinnoorganisationer där man kan diskutera frågan om det främsta målet är att få gehör för partiets politik överhuvudtaget eller om det främsta målet är jämställdhet mellan könen. En ny åldersgräns för bidrag kan också enligt förbundet innebära vissa gränsdragningsproblem mot ungdomsorganisationer med stor andel flickor, där åldersgränsen är 7–25 år. De nuvarande kvinnoorganisationerna tillämpar olika medlemsdefinitioner. För att få

enhetliga grunder för ett bidrag som grundas på antalet medlemmar kan det framhåller förbundet bli nödvändigt att närmare reglera medlemsbegreppet som bidragsvillkor, vilket strider mot principerna att organisationerna själva skall bestämma i denna typ av frågor.

Centralorganisationen SACO/SR menar att kvalifikationskravet att en organisation huvudsakligen skall bestå av kvinnor inte skall finnas kvar. Det väsentliga är enligt SACO/SR att organisationen som främsta mål har att verka för att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män. Enligt *KFUK-KFUM:s riksförbund* bör man överväga andra kriterier än medlemsbegreppet för bidragsgivningen. Enligt förbundets uppfattning bör man stödja konkreta insatser och aktiviteter snarare än medlemskapet i organisationen. Mycket talar enligt förbundet för att stödet bör få en projektinriktad utformning, vilket inte utesluter ett organisationsstöd. Vidare bör det inte begränsas till organisationer med enbart eller övervägande majoritet kvinnligt medlemskap. Det är som förbundet redan framhållit verksamhetens syfte och mål och de konkreta insatserna för att förverkliga dessa, som bör stödjas. *Motorförarnas helnykterhetsförbund* är tveksamt till de kriterier som utredningen uppställer när det gäller stödet. Det kan inte vara rimligt anser förbundet att endast organisationer, vars främsta mål är att verka för förbättring av kvinnans ställning i samhället och aktivt arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män skall komma i åtnjutande av bidragen. En sådan hård begränsning framstår som stötande. I stället bör man anser förbundet tillmäta större betydelse för organisationernas samhällsnyttiga verksamhet. *Folkpartiets kvinnoförbund* anser att det i och för sig inte är orimligt att lägga medlemsantalet till grund för ekonomiska bidrag. Men säger förbundet ett bidragssystem måste också anpassas till de enskilda organisationers demokratiskt fattade beslut och organisationernas uppbyggnad. Det är en viktig liberal princip. Bortsett från detta framhåller förbundet ställs också många mindre kvinno- och jämställdhetsorganisationer utan stöd om bidragen baseras på antalet medlemmar.

Förslag till bidragssystem

Bidragsmodeller

Utredningen föreslår ett bidragssystem som bygger på ett grundbidrag kompletterat med ett rörligt bidrag baserat på antal medlemmar. Bidraget skall utgå till organisationer med mer än 3 000 medlemmar och som i övrigt uppfyller utredningens bidragsvillkor. För organisationer med mer än 40 000 medlemmar sänks det rörliga bidraget för medlemsantal över 40 000. För organisationer med ett medlemsantal mellan 1 500 och 3 000 medlemmar föreslås halvt grundbidrag. Den rörliga delen av bidraget skall utgå som för övriga organisationer.

Utredningen föreslår dessutom att ingen organisation skall kunna få högre bidrag än 75 % av sina centrala kostnader samt att samordning skall ske mellan nu föreslaget statsbidrag och de statsbidrag som i dag utgår till vissa

kvinnoorganisationer. Utredningen föreslår vidare att kommundepartementet under en övergångstid skall vara bidragsfördelande myndighet.

Ett 20-tal remissinstanser tar särskilt upp förslaget till bidragssystem. Flertalet av dessa ställer sig positiva till förslaget även om vissa av de positiva remissinstanserna önskar förändring i någon enskildhet. Några remissinstanser önskar sådana förändringar av bidragssystemet att deras inställning till den föreslagna konstruktionen måste betecknas som tveksam eller negativ. Någon remissinstans uttalar sig direkt emot bidragskonstruktionen. Frågan om gränserna för bidrag kommenteras särskilt av remissinstanserna. Vissa önskar att den nedre gränsen 1 500 medlemmar sänks medan andra ifrågasätter om inte gränserna 1 500 resp. 3 000 medlemmar bör höjas. Härvid gör man jämförelser med de gränser som gäller för bidrag till ungdomsorganisationerna. En annan fråga som kommenteras av några remissinstanser är att ett nytt ekonomiskt stöd inte får innebära försämringar för de organisationer som i dag har statsbidrag.

Skolöverstyrelsen tillstyrker utredningens förslag till bidragssystem. Styrelsen understryker också utredningens mening att de kvinnoorganisationer som redan får bidrag inte skall få en försämring genom det föreslagna statsbidraget. Härvid bör även framhåller styrelsen tas hänsyn till nu utgående projektbidrag. *Föreningen Norden* liksom *IOGT-NTO* finner att den föreslagna indelningen i ett fast grundbidrag och ett rörligt bidrag relaterat till medlemsantalet är väl avvägd. *Motorförarnas helnykterhetsförbund* finner att bidragskonstruktionen ansluter sig till i huvudsak vad som gäller inom ungdomsorganisationerna. Erfarenheterna från ungdomsorganisationerna visar framhåller förbundet att den föreslagna konstruktionen kan fungera någorlunda väl.

Studieförbundet Vuxenskolan och *Centerns kvinnoförbund* tillstyrker i huvudsak förslaget till bidragssystem. Förbundet anser dock att den rörliga delen av bidraget skall utgå med lika belopp för hela medlemsantalet. Även *Fredrika-Bremer-förbundet* anser att den föreslagna bidragsmodellen är bra. Samtidigt framhåller förbundet att det föreslagna grundbeloppet är för lågt.

Positiva uttalanden till den föreslagna bidragsmodellen har även avgetts av *statens kulturråd*, *Centerns ungdomsförbund*, *Hyresgästernas riksförbund*, *Medborgarskolan*, *Husmodersförbundet hem och samhälle* och *Yrkeskvinnors riksförbund*.

Några remissinstanser föreslår mer omfattande förändringar av bidragsmodellen eller uttalar sig emot denna.

Jämställdhetsombudsmannen föreslår att gränsen för halvt grundbidrag sätts vid minst 750 medlemmar och för helt bidrag vid minst 1 500 medlemmar samt att villkoret om spridning skall anses tillgodosett om organisationen har verksamhet i minst tre landstingsområden. Stödet blir framhåller ombudsmannen med denna lösning inte lika starkt koncentrerat till de redan gynnade organisationerna. Det får en större spridning och en

något jämnare fördelning. Någon form av statligt stöd bör enligt jämställdhetsombudsmannen lämnas till kvinnohusgrupper. *Statens ungdomsråd* är mycket betänksamt till den konstruktion av bidraget som presenteras. Bidraget till kvinnoorganisation föreslås framhåller rådet i grunden få samma tekniska utformning som det nuvarande bidraget till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet. På vissa punkter finns emellertid skillnader. För ungdomsorganisationernas del är endast medlemmar från 7–25 år bidragsberättigade. Stöd till kvinnoorganisationer föreslås utgå till alla medlemmar från 15 år utan övre åldersgräns. Denna överlappning kan enligt rådet leda till gränsdragningsproblem av typen: När blir en ungdomsorganisation med huvudsakligen kvinnliga medlemmar och med uttalade mål om jämställdhet en kvinnoorganisation? Det innebär framhåller rådet att kvinnoorganisationerna har en större åldersmässig rekryteringsbas. Samtidigt ställs samma krav på minsta antal medlemmar för fullt stöd, dvs. 3 000, för både kvinno- och ungdomsorganisationer. Kvinnoorganisationerna får därtill halvt grundbidrag och bidrag per medlem redan vid 1 500 medlemmar, vilket säger rådet innebär vidare ramar än stödet till ungdomsorganisationerna medger. *Tjänstemännens centralorganisation* anser att det saknas motiveringar bl. a. till kriterierna vad gäller medlemsantal för visst bidrag. Enligt organisationens mening är kravet på 1 500 medlemmar för halvt grundbidrag för högt. En organisation har som regel sina största ekonomiska bekymmer i uppbyggnadsskedet. Grundbidrag bör därför anser organisationen kunna utgå också till organisationer med färre medlemmar än 1 500.

Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund anser att bidragskonstruktionen är ett plagiat av stödet till ungdomsorganisationerna, utan hänsyn tagen till den skillnad som föreligger mellan ungdoms- och kvinnoorganisationer. Gränsdragningsproblem kommer anser förbundet att uppstå, bl. a. när det gäller åldersgränserna. Ungdomsförbundet önskar att frågan om ett speciellt stöd till kvinnoförbunden utreds i samarbete med dessa. Förbundet anser dessutom att övriga kvinnoorganisationer skall stödjas med projektbidrag i avvaktan på ett nytt och mer genomarbetat förslag om stöd till kvinnoorganisationerna. *Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor* anser att det föreslagna grundbeloppet är för lågt. Grundbeloppet skall enligt föreningen vara indexreglerat. *Svenska kvinnors vänsterförbund* anser att det är de små och fria organisationerna som behöver stöd. Förbundet finner det orimligt att det rörliga bidraget reduceras först vid ett medlemsantal över 40 000. Den nedre gränsen för att erhålla bidrag bör också enligt förbundet sänkas. Däremot säger sig förbundet kunna acceptera kravet på en viss geografisk spridning. *Vänsterpartiet kommunisternas kvinnopolitiska utskott* är tveksam till de bidragsnormer som utredningen föreslår. Enligt dessa skulle gränsen för statligt bidrag gå vid 1 500 medlemmar. Men kvinnoorganisationernas aktivitet och samhällseliga inflytande står enligt utskottet inte i direkt relation till antalet medlemmar. Utmärkande för flera av de mest aktiva organisationerna är, att de har

relativt få medlemmar. Utskottet föreslår därför att lägsta gränsen för statligt bidrag till organisation av rikskaraktär skall gå vid 500 medlemmar och att bidraget per medlem bör sättas betydligt lägre än vad utredningen föreslår.

Projektbidrag

Frågan om projektbidrag till kvinnoorganisationerna har inte direkt samband med frågan om ett kontinuerligt verksamhetsstöd. Projektbidragen diskuteras dock av utredningen bl. a. i samband med utformningen av ett bidragssystem och då det gäller finansieringen av ett kontinuerligt verksamhetsstöd. Sammanfattningsvis anser utredningen att projektbidragen bör tas bort till förmån för ett kontinuerligt stöd. Skälet härtill är bl. a. att projektbidragen är tidsbegränsade vilket kan innebära svårigheter i planeringen samt att bidragen kan bli styrande för en organisations verksamhet.

Flertalet av det 15-tal remissinstanser som tar upp frågan om projektbidrag anser att dessa i många fall fyller en funktion och att de bör vara kvar. Dessa remissinstanser anser också ofta att projektbidragen kan utgöra ett komplement till ett reguljärt bidrag. Några remissinstanser delar däremot utredningens syn att projektbidragen bör ersättas med reguljära bidrag.

Socialstyrelsen anser att utredningens beskrivning av de nu utgående projektbidragen är påfallande negativt hållen. En utökning och samordning av generella bidrag utesluter enligt styrelsen inte statligt stöd till projekt- och utvecklingsarbete. I vilken utsträckning dessa skall betraktas som styrande, sett från organisationernas sida, bedöms bäst inom organisationerna. Att samhället för sin del genom stöd till särskilda projekt både vill och bör vara pådrivande är enligt styrelsen inte negativt. Styrelsen anser därför att det är angeläget att både fast bidrag och projektbidrag kommer till användning. Skolöverstyrelsen anser att projektbidragens ställning egentligen inte har med sakfrågan att göra. Styrelsen kan inte anse att tillkomsten av ett generellt bidragssystem för kvinnoorganisationer skulle utgöra hinder för att dessa också skulle kunna ta emot projektbidrag för verksamhet med särskild inriktning. Statens arbetsmarknadsnämnd finner det troligt att s. k. projektbidrag kommer att behövas även i framtiden som ett komplement till statsbidraget. Ett projektstöd kan anser nämnden behövas för speciella utvecklingsinsatser och riktade åtgärder under kortare tid. Arbetarnas bildningsförbund instämmer inte i utredningens uppfattning att det bör vara en samordning mellan nuvarande statliga projektbidrag för särskilt ändamål och det tänkta bidragssystemet. I likhet med andra organisationer måste anser förbundet kvinnoorganisationerna ha full rätt att ansöka om bidrag för särskilt ändamål utan att detta påverkar grundläggande bidragsresurser för bl. a. administration, utbildning och information. Grupp 8 framhåller att det är ett misstag när utredaren ser projektbidragen så ensidigt negativt. Man anser att det är hedervärt att sanera i bidragsdjungeln men att slopa

projektbidragen i ett sådant syfte är att kasta ut barnet med badvattnet. Enligt Grupp 8 borde det vara möjligt att vid sidan av de reguljära bidragen skapa en pott för projektbidrag avsedd speciellt för små aktiva organisationer.

Statens kulturråd påpekar att projektstöd för olika insatser som interntionellt biståndsarbete, samlevnadsfrågor o. d. för vissa kvinnoorganisationer utgör ett viktigt tillskott av ekonomiskt stöd. Samtidigt upplevs denna form av bidrag som ett styrmedel som försvårar för organisationerna att själva planera inriktningen av sin verksamhet. Införandet av ett nytt statsbidrag till kvinnoorganisationer är en positiv utveckling som gör organisationerna mindre beroende av projektmedel. Kulturrådet förutsätter dock att vissa projektbidrag även i framtiden kommer att utgå till kvinnoorganisationer då fokusering av viktiga frågor ibland behövs.

Även *statens invandrarverk*, *jämställdhetsombudsmannen* och *Tjänstemännens centralorganisation* uttalar sig för att projektbidragen behöver finnas kvar.

Kooperativa förbundet konstaterar med tillfredsställelse att utredningen fullföljer den kritik av "projektstödet", som framfördes i utredningen (SOU 1979:60) "Bidrag till folkrörelser" och att utredningen tar konsekvenserna av denna och föreslår ett kontinuerligt stöd byggt på antalet medlemmar i organisationen. *Studieförbundet Vuxenskolan* delar utredningens uppfattning om projektbidragen som en styrande faktor för organisationerna. Ett bidragssystem, som lämnar större frihet för organisationerna dels att på längre sikt planera sin verksamhet dels att göra detta oberoende av samhällets direkt uttalade önskemål, anser studieförbundet som värdefullt. Liknande synpunkter framförs av *Kooperativa gillesförbundet*, *Yrkeskvinnors riksförbund* och *Folkparkernas centralorganisation*. *Centerns kvinnoförbund* säger att projektbidragen utan tvivel bidrar till ryckighet i den planering som organisationerna måste ha för att uppnå målsättningen i sitt arbete. *Moderata kvinnoförbundet* instämmer helt i utredningens syn på projektbidragen. Förbundet föreslår att de projektbidrag som i dag utgår omvandlas till generella bidrag till de icke partipolitiska kvinnoorganisationerna. Utöver utredningens förslag anser *IOGT-NTO* att man skulle kunna överväga ett särskilt projektbidrag till andra än kvinnoorganisationer för speciella insatser för att öka jämställdheten mellan kvinnor och män.

Koppling mellan ett centralt bidrag och bidrag på distrikts- och lokal nivå

Utredningen slår uttryckligen fast att det inte skall finnas någon koppling mellan ett centralt bidrag och bidrag på distrikts- och lokal nivå. Det ankommer enligt utredningen på landsting och kommuner att själva ta ställning till sin bidragsgivning.

Denna fråga har berörts av ett fåtal remissinstanser. Skolöverstyrelsen, SÖ anser att med hänsyn till de stora olikheter som i många avseenden finns mellan kvinnoorganisationerna och det faktum att endast ett mindre antal av

organisationerna inledningsvis kvalificerar sig för reguljärt statsbidrag, delar SÖ utredningens uttryckliga ståndpunkt om att landstingens och kommunernas bidragsgivning ej skall göras avhängig av om statsbidrag utgår eller ej. *Svenska kvinnors vänsterförbund* delar utredningens synsätt att kommuner och landsting inte skall låta sig påverkas i fall en organisation ges statligt stöd. Enligt förbundet måste självklart i stället den lokala verksamheten vara avgörande för eventuellt bidrag. *Socialstyrelsen* anser att det i och för sig är en god tanke att prövningen av stöd från kommuner och landsting skall ske utan koppling till statsstödet. Styrelsen framhåller emellertid att konstruktionen kräver någon form av överenskommelse mellan huvudmännen för att säkerställa att det totalt inte sker en försämring av kvinnoorganisationernas ekonomi. *Förbundet Vi unga* menar att här måste kommuner och landsting ta sin del av ansvaret i likhet med vad man gör för andra folkrörelser. *Moderata kvinnoförbundet* påpekar att organisationers uppbyggnad med verksamhet på landstings- och kommunal nivå kommer att medföra krav från organisationerna om stöd även på dessa nivåer. Förbundet anser att utredningen borde ha tagit upp och diskuterat de kostnader som detta kommer att medföra.

De politiska kvinnoorganisationerna och övriga kvinnoorganisationer

Utredningen har utgått från att alla kvinnoorganisationer skall omfattas av ett nytt statsbidrag om man i övrigt uppfyller bidragsvillkoren. Någon skillnad skall således enligt utredningen inte göras mellan de politiska kvinnoorganisationerna och övriga kvinnoorganisationer.

Ett 10-tal remissinstanser behandlar denna fråga. En del instanser menar att de politiska kvinnoorganisationerna inte skall omfattas av det föreslagna bidraget medan andra anser att bidraget främst bör reserveras för dessa organisationer.

Centralorganisationen SACO/SR framhåller att det endast är de opolitiska organisationerna som skall få bidrag. *Fredrika-Bremer-förbundet* avvisar förslaget att de politiska kvinnoförbunden anslutes till det föreslagna bidragssystemet. Förbundet anser i stället att bidrag även fortsättningsvis skall utgå via partistödet. *Folkpartiets kvinnoförbund* säger att man tidigare föreslagit att stödet till de partipolitiska kvinnoförbunden skulle utgöras av ett grundbidrag samt ett rörligt bidrag baserat på moderpartiets mandat i riksdagen. Det skulle enligt förbundet bl. a. innebära mindre byråkrati. *Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor* avvisar att de politiska kvinnoförbunden anslutes till det föreslagna bidragssystemet. De politiska kvinnoförbunden bör i stället enligt föreningen få ytterligare anslag genom ökade bidrag till moderpartierna. Även *Kvinnohusgruppen i Stockholm*, *Moderata kvinnoförbundet* och *Svenska kvinnors vänsterförbund* hör till de remissinstanser som är kritiska till att de politiska kvinnoförbunden ansluts till det föreslagna bidragssystemet.

Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund anser att tyngdpunkten i bidragssystemet skall ligga på de politiska kvinnoorganisationerna, eftersom de har de enda möjligheterna att genomdriva krav och förslag till förändringar i den demokratiska beslutsprocessen. Liknande synpunkter framförs av *Folkets Husföreningarnas riksorganisation*, *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* och *Unga Örnars riksförbund*. De två senare organisationerna uttalar också att stödet till kvinnoförbunden bör knytas till partistödet i riksdagen. *Kristen Demokratisk samlings kvinnoråd* hälsar med tillfredsställelse att de grundläggande demokratiska principerna har fått råda genom utredningens förslag att grunda bidraget på medlemsantal och inte på moderpartiets eventuella representation i riksdagen.

Bidragsfördelande myndighet

Utredningen föreslår att kommundepartementet skall bli bidragsfördelande myndighet i avvaktan på en översyn av den statliga administrationen av bidragsgivningen.

Endast ett fåtal remissinstanser har behandlat frågan. *Medborgarskolan* tillstyrker utredningens förslag att statsbidraget till kvinnoorganisationer skall fördelas av kommundepartementet i avvaktan på en översyn av den statliga administrationen av bidragsgivningen. *Statens kulturråd* har inget att invända mot utredningens förslag. *Folkparkernas centralorganisation* anser att bidraget bör inlemmas i det organ som framdeles skall handha bidrag till samtliga folkrörelser. *Jämställdhetsombudsmannen* föreslår att stödet till kvinnoorganisationerna fördelas av arbetsmarknadsdepartementet, som har särskilt ansvar för jämställdhetsfrågorna eller något jämställdhetsorgan under detta, som har en samlad överblick över jämställdhetsarbetet och en mera kontinuerlig kontakt med organisationerna i fråga.

Kontroll av bidrag

Utredningen anser att kvinnoorganisationerna i första hand själva via sina demokratiskt valda organ och revisorer skall svara för kontrollen. Till bidragsgivande myndigheten bör dock föreslås utredningen varje år ifrån organisationerna insändas rapporter utvisande ekonomisk ställning, antal medlemmar i varje landstingsområde o. d. Uppgift om medlemsavgift och influtna medlemsavgifter bör framgå av årsredovisningen.

Ett 10-tal organisationer har behandlat utredningens förslag. Vissa instanser delar utredningens syn medan andra är kritiska. De senare instanserna vänder sig främst mot förslaget att organisationerna årligen skall redovisa sin ekonomiska ställning.

Statens kulturråd liksom IOGT-NTO, Medborgarskolan och Kooperativa gillesförbundet delar utredningens förslag om hur den interna kontrollen skall ske. Husmodersförbundet hem och samhälle instämmer med utredningens förslag. Enligt förbundet måste förutsättas att vederbörande organisa-

tions interna kontroll är av den art att myndigheterna får den inblick i verksamheten som krävs då statliga bidrag utgår. *Jämställhetsombudsmannen* anser att det borde krävas någon form av årlig redovisning eller rapport från de kvinnoorganisationer som erhållit verksamhetsbidrag inte bara ur kontrollsynpunkt utan även för att kunskap om pågående och planerat jämställdhetsarbete i Sverige skall kunna spridas.

Landsorganisationen i Sverige delar inte utredningens uppfattning om att bidragstagande organisationer till myndigheterna årligen skall behöva redovisa ekonomisk ställning, influtna medlemsavgifter m. m. Det bör enligt landsorganisationen vara kvinnoorganisationerna själva, genom sina demokratiskt valda organ och revisorer, som sköter kontrollen. Uppgift om organisationens medlemsantal och att organisationen i övrigt svarar mot ställda krav bör vara tillräckligt. *Folkets Husföreningarnas riksorganisation* anser inte att myndigheterna årligen skall ha uppgift om bidragsmottagande organisations ekonomiska ställning. Ett sådant förfarande kan enligt organisationen leda till en minskad respekt för folkrörelsernas självständiga ställning. Bidrag till folkrörelseorganisationer lämnas av samhället därför att det arbete de bedriver är värt stöd – inte därför att deras ekonomiska ställning i sig är dålig. En kontroll från myndighetens sida skall säga organisationen avse att anslagsmedel disponeras på ett rimligt sätt – inte att organisationens medlemsavgifter disponeras på det ena eller andra sättet. Organisationen avvisar alltså inte kontrollen men vill begränsa den att gälla det den skapats för. Även *Arbetarnas bildningsförbund*, *Folkparkernas centralorganisation* och *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* framför kritik mot utredningens förslag efter i huvudsak samma linjer som de två föregående organisationerna.

Finansiering

Utredningen anser att de besparingar som en avbyråkratisering av bidragsgivningen kan ge bör vara av den omfattningen att de väl täcker kostnaderna för ett statsbidrag till kvinnoorganisationerna. Under en övergångstid och i avvaktan på en sådan avbyråkratisering bör anser utredningen ses över möjligheterna att använda vissa projektbidrag som en del av finansieringen av ett reguljärt stöd.

Flertalet av det 15-tal remissinstanser som behandlar finansieringsfrågan ställer sig bakom förslaget att en översyn av den statliga bidragsgivningen till folkrörelserna bör komma till stånd i syfte att åstadkomma en förenkling och samordning av bidragsgivningen. Samtidigt understryker flera remissinstanser att en avbyråkratisering av bidragsgivningen inte får leda till en försämring för de organisationer som redan idag får statsbidrag. *Statens kulturråd* ser principiellt vinster i en avbyråkratisering av den statliga bidragsgivningen, men förmodar att förslaget kan ha vissa svårigheter att kunna genomföras inom en snar framtid. Enligt kulturrådet kan andra

ekonomiska omfördelningar vara tänkbara för att en reform skall vara möjlig att genomföra. *Statens invandrarverk* understryker behovet av en översyn av administrationen av den statliga bidragsgivningen. Invandrarverket framhåller emellertid att en ökning av det reguljära stödet på bekostnad av projektstöd kan innebära en negativ utveckling av stödet till invandrarorganisationerna om särskilda hänsyn inte tas till dessa vid utformningen av riktlinjerna för stödet. *Jämställdhetsombudsmannen* anser att eftersom reformen är angelägen med hänsyn till det fortsatta jämställdhetsarbetet, bör den kunna genomföras utan hinder av att frågan om finansieringen ännu inte lösts slutgiltigt. *Medborgarskolan* konstaterar att det statsfinansiella läget allvarligt måste försvåra möjligheterna att nu införa nya stödformer. *Medborgarskolan* vill dock gärna tillstyrka en prövning av olika möjligheter att snarast – helt eller delvis förverkliga utredningens förslag. *Statens ungdomsråd*, *Centerns ungdomsförbund*, *Sveriges riksidrottsförbund* och *Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund* framhåller att ett nytt bidrag inte får gå ut över samhällets stöd till ungdomsorganisationerna. *Studieförbundet Vuxenskolan* vill understryka utredningens uppfattning att en samordning måste ske mellan det föreslagna statsbidraget och de statsbidrag som redan i dag utgår till vissa kvinnoorganisationer. Enligt förbundet får dock en sådan samordning inte innebära en försämring för dessa organisationer. *Moderata kvinnoförbundet* säger att det med hänsyn till det ekonomiska läget inte torde vara möjligt att införa ett nytt statsbidrag. Förbundet tillägger att en avbyråkratisering av biståndsgivningen bör genomföras även om ett bidrag till kvinnoorganisationerna ej kommer till stånd. *Landstingsförbundet* påpekar att de nuvarande projektbidragen, som enligt utredningen skall avsättas för det reguljära stödet, inte täcker hela behovet. Om förslaget genomförs kommer det därför enligt förbundet att innebära ökade kostnader för samhället. Förbundet tillägger om utredningens förslag på grund av bristande ekonomiska resurser lämnas utan åtgärd kommer kvinnoorganisationernas krav i skymundan för en lång tid framåt. I ett sådant läge borde framhåller förbundet utredningen mer ingående diskuterat en omfördelning bland nuvarande olika stödinsatser. *Skolöverstyrelsen* avstyrker utredningens förslag till finansiering, dvs. att projektbidrag skall användas för att finansiera reguljärt stöd till kvinnoorganisationerna. *Skolöverstyrelsen* framför detta särskilt mot den bakgrunden att utredningen ej preciserar vilka projektbidrag som skall bli föremål för indragning. Det kan inte vara rimligt att utvecklingen av viktig verksamhet i andra folkrörelser skall hållas tillbaka för att en reform skall kunna genomföras. Om nya medel ej ställs till förfogande bör man enligt skolöverstyrelsen avstå från att genomföra reformen. Även *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* och *Folkets Husföreningarnas riksorganisation* är kritiska till att det föreslagna stödet skall finansieras genom en samordning med de statsbidrag som redan i dag utgår till vissa kvinnoorganisationers centrala verksamhet.

